

Katedra: Katedra primárního vzdělávání

Studijní program: Učitelství pro základní školy

Studijní obor: Prohloubený studijní program - Angličtina

OBRAZ UČITELE VE FILMU A TELEVIZNÍ TVORBĚ V LETECH 1989 - 2011

CONCEPTION OF A TEACHER IN THE FILM-MAKING AND TV PRODUCTION IN 1989-2011

Diplomová práce: 11-FP-KPV-0022

Autor:

Barbora Klustová

Podpis:

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Petr Urbánek, Ph.D. - KPP

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
78	0	12	8	15	0

V Liberci dne: 27. 4. 2012

Čestné prohlášení

Název práce: Obraz učitele ve filmu a televizní tvorbě v letech 1989 - 2011
Jméno a příjmení autora: Barbora Klustová
Osobní číslo: P07001033

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 27. 4. 2012

Barbora Klustová

Resumé:

Diplomová práce se zabývá prezentací pedagogů základního vzdělávání v českých filmech zobrazujících období po roce 1989.

V teoretické části je popsána porevoluční situace českého školství. Jsou zde také zmíněna některá fakta týkající se porevolučních učitelů základního vzdělávání.

Praktická část se věnuje zobrazení porevolučního učitele základního vzdělávání v českých filmech. Na vybraných titulech jsou demonstrovány podobnosti nebo odlišnosti od reálné situace.

Poslední kapitola praktické části prezentuje postavu učitele v různých televizních žánrech.

Klíčová slova: Učitel, učitelka, postava, základní škola, porevoluční film, televizní tvorba.

My thesis deals with the presentation of basic education teachers in Czech films depicting the period after 1989.

The theoretical part describes the post-revolutionary situation of Czech education. There also are mentioned some facts concerning the post-revolutionary teachers of basic education.

The practical part is devoted to post-revolutionary view of basic education teachers in the Czech films. Similarities or differences from the real situation are demonstrated on the selected titles.

The last chapter of practical part presents the character of the teacher in various television genres.

Key words: Teacher, character, primary school, post-revolutionary film, television art.

Poděkování:

Veliký dík paní Urbanové za nezištnou pomoc, panu Urbánkovi za pozitivní motivaci,
mamince za zázemí a potravu a Židovi za víru v dobrý konec.

Obsah

Resumé:	3
Poděkování:	4
Úvod:	8
1. Teoretická část	10
1.1. Filmy zobrazujících učitele základního vzdělávání	10
1.1.1. Cíl práce	10
1.1.2. Metodika uchopení tématu	10
1.1.3. Seznam filmů	11
1.2. Učitel ve filmu	13
1.3. Proměny učitele po roce 1989	15
1.4. Sociální postavení učitelů po roce 1989	17
1.5. Feminizace učitelské profese	18
1.6. Věkové složení učitelů po roce 1989	19
1.7. Učitel alternativní školy	20
1.8. Učitel v multikulturní společnosti	21
1.9. Vzdělávání dětí cizinců	23
1.10. Mimoškolní vzdělávání	23
1.11. Učitel a sociálně nežádoucí jevy	24
2. Praktická část	28
2.1. Učitel morálním vzorem	28
2.1.1. Čarodějky z předměstí	28
2.1.2. Postava učitele ve filmu Čarodějky z předměstí	30
2.1.3. Citát z filmu Čarodějky z předměstí	31
2.1.4. Vratné lahve	32
2.1.5. Postava učitele ve filmu Vratné lahve	35
2.1.6. Citát z filmu Vratné lahve	36
2.2. Učitel komickou postavou	37
2.2.1. O zapomnětlivém černokněžníkovi	37
2.2.2. Postava učitele ve filmu O zapomnětlivém černokněžníkovi	39
2.2.3. Citát z filmu O zapomnětlivém černokněžníkovi	40
2.2.4. Kameňák	40
2.2.5. Postava učitele ve filmu Kameňák	42
2.2.6. Citát z filmu Kameňák	43
2.3. Učitel v tíživé finanční situaci	43
2.3.1. Nestyda	43
2.3.2. Postava učitele ve filmu Nestyda	44
2.3.3. Citát z filmu Nestyda	46
2.3.4. Výchova dívek v Čechách	46
2.3.5. Postava učitele ve filmu výchova dívek v Čechách	48
2.3.6. Citát z filmu Výchova dívek v Čechách	50
2.4. Učitel s lidskými problémy	50
2.4.1. Venkovský učitel	50
2.4.2. Postava učitele ve filmu Venkovský učitel	52
2.4.3. Citát z filmu Venkovský učitel	53
2.4.4. Jak se krotí krokodýli	54
2.4.5. Postava učitele ve filmu Jak se krotí krokodýli	56

2.4.6. Citát z filmu jak se krotí krokodýli.....	57
2.5. Učitel nutným a nudným zlem.....	58
2.5.1. Motýlí čas	58
2.5.2. Postava učitele ve filmu Motýlí čas	60
2.5.3. Citát z filmu Motýlí čas.....	62
2.5.4. Freonový duch.....	62
2.5.5. Postava učitele ve filmu Freonový duch.....	65
2.5.6. Citát z filmu Freonový duch.....	66
2.6. Učitel v netradičním prostředí	67
2.6.1. Únos domů.....	67
2.6.2. Postava učitele ve filmu Únos domů.....	69
2.6.3. Citát z filmu Únos domů.....	69
2.6.4. Bastardi.....	70
2.6.5. Postava učitele ve filmu Bastardi.....	72
2.6.6. Citát z filmu Bastardi.....	73
2.7. Postava učitele v televizní tvorbě po roce 1989.....	73
2.7.1. Horror	74
2.7.2. Rodinné.....	74
2.7.3. Psychologický.....	75
2.7.4. Sitcom.....	75
2.7.5. Soap opera.....	76
2.7.6. Pohádka.....	76
2.7.7. Animovaný.....	76
2.7.8. Televizní zábavné pořady	76
3. Diskuze a závěr.....	78
3.1. Diskuze.....	78
3.2. Závěr.....	78
Seznam použité literatury:.....	80

Úvod:

S výběrem tématu diplomové práce jsem měla od začátku problém. I když mě napadala spousta témat, žádné z nich jsem si nedovolila zpracovat z obavy, že práci neodvedu sdostatek důkladně a kvalitně.

Nakonec jsem se rozhodla zaměřit na téma rétoriky učitele, a to hlavně díky šarmu paní magistry Bubeníčkové, která se tímto zabývá, a stala by se tudíž vedoucí mojí diplomové práce. Asi týden poté, co jsem se s ní domluvila na spolupráci, zkřížil mé plány pan docent Urbánek, který na přednášce jen tak mezi řečí prohodil, že nabízí ke zpracování téma Postava učitele v českém filmu. Od té doby už jsem z jeho předmětu neměla nic, protože jsem urputně přemýšlela, jak zařídit, abych se touto prací mohla zabývat. Dodnes nevím, proč mě téma tolik oslovilo, nejsem prototyp diváka, televizi jsem nekompromisně vyhodila asi před třemi roky, od té doby si doma zpívám, nesleduji současnou kinematografii - do kina chodím výhradně na filmy s Karlem Rodenem, a to ne kvůli touze po kulturním rozhledu, ale kvůli tomu, že jsem lacině fascinovaná jeho vzhledem.

Aniž bych však potřebovala definovat své pohnutky, poprosila jsem pana docenta, zda by mě přijal pod svá křídla, omluvila se paní Bubeníčkové a těšila se, jak všechny síly napnu směrem k porevolučním filmům.

Moje odhodlání nepolevilo ani po tom, co jsem zjistila, že sehnat seznam potřebných titulů nebude úplně jednoduché, mým přesvědčením neotřásl ani fakt, že zhlédnout takové množství filmů a seriálů není v mojí moci, že postava učitelky se objevuje i ve filmu Kameňák, jemuž jsem se podnes úporně bránila, a že jsem byla nucena vrhnout se na dráhu zločinu porušením zákona o nelegálním stahování z internetu.

Po počátečním vystřízlivění jsem zjistila, že můj původní plán – podívat se na všechny filmy natočené po roce 1989 - nemůžu z časových důvodů splnit. Záchranou pro mě byla paní Urbanová, historička Národního filmového archivu, která mi pomohla vytipovat zajímavé filmy a svými podnětnými radami mě přivedla i na spoustu nápadů. Poskytla mi několik obsahů filmů s učitelem, které jsem použila v práci a které se staly vzorem pro vytváření dalších, a koncept mojí diplomové práce získal jasné obrysy.

Po získání všech potřebných materiálů ve mně zůstala poslední obava: jak se poperu s odborným literárním stylem, který mi není úplně blízký, a zda vydržím poznatky v práci nekomentovat svými názory a připomínkami. Odosobnit se od textu bylo opravdu věcí

nejsložitější, během psaní jsem se musela násilím držet, abych věty neprokládala osobními názory a komentáři, které se mi honily hlavou a rozesmívaly mě. Tato část mě během psaní diplomové práce stála nejvíc sil.

1. Teoretická část

1.1. Filmy zobrazujících učitele základního vzdělávání

1.1.1. Cíl práce

Cílem diplomové práce bylo popsat a analyzovat obraz učitele základního vzdělávání v českých filmech a televizní tvorbě v letech 1989-2011. Práce se zabývá především filmovou tvorbou, která představuje pedagoga prokazatelně působícího v základním vzdělávání po revoluci v roce 1989.

Práce je rozdělena do dvou částí. První část se zabývá postavením učitele v porevoluční době a jevy, se kterými se v současnosti učitelé setkávají. První část také obsahuje seznam filmů, v nichž se objevuje učitel základního vzdělávání. V praktické části jsou popsány obsahy vybraných titulů a postava učitele, který se v nich objevuje. V obou částech se objevují pokusy porovnat, do jaké míry obraz učitele ve filmu odpovídá jeho předloze z reálného života.

Dále se diplomová práce okrajově zabývá i televizní tvorbou. V praktické části je jedna kapitola věnována televizním seriálům a inscenacím.

1.1.2. Metodika uchopení tématu

Moje představa o tom, jak postupovat při sbírání dat potřebných pro diplomovou práci, se několikrát výrazně proměnila. Prvním a zcela jasným krokem bylo sehnat kompletní seznam filmů natočených po roce 1989. Ten se mi podařilo vytvořit na základě návštěvy několika webových serverů zabývajících se českou kinematografií, ze kterých jsem zkompletovala plnohodnotný seznam filmů vzniknuvších od roku 1989.

Jako další fázi jsem si určila získat a zhlédnout kompletní polistopadovou filmovou tvorbu a vybrat snímky, ve kterých se objevuje učitel porevolučního základního vzdělávání. Tato část se však ukázala jako neproveditelná a to hlavně z časových důvodů, což bylo patrné hned po zpracování filmových titulů pocházejících z roku 1989. Jejich zhlédnutí mi

zabralo několik týdnů a nakonec kritériím potřebným pro výběr do seznamu analyzovaných filmů neodpovídal ani jeden z nich.

Výrazným zjednodušením práce pro mě byla data poskytovaná serverem www.csfd.cz, který obsahuje jednu z nejširších databází českých filmových děl. Z obsahů uvedených na webu jsem zjistila, o jaké době pojednávají které snímky a mohla vyřadit ty, které se odehrávají před rokem 1989. Striktně jsem také rozdělila rok 1989 a ve výběru filmů se věnovala pouze učitelům působícím po Sametové revoluci.

Seznam použitelných filmů se sice o něco ztenčil, ale stále ještě obsahoval nezpracovatelné množství titulů. Dotazy adresované známým a příbuzným nepřinesly žádné ovoce, proto jsem se rozhodla požádat o pomoc některého z odborníků. Jelikož jsem si velmi neskromně vybrala Národní filmový ústav, čekala jsem okamžité odmítnutí, v lepším případě zařazení na čekací listinu. Historička NFÚ paní Urbanová mě však přijala okamžitě a pomohla mi z obrovského množství filmů na provizorním seznamu označit ty, ve kterých se objevuje postava učitele a profesora.

Seznam filmů, který jsem měla k dispozici už byl nakoukatelný. Sehnala jsem všechny tituly, jež v něm byly uvedeny, a trávila hodiny jejich sledováním. V této fázi jsem z filmů vybírala ty, které zobrazovaly přímo učitele základního vzdělávání.

Další fáze už byly jednodušší. Stačilo filmy ještě několikrát zhlédnout, vytvořit jejich obsahy, nastudovat odbornou literaturu, shromáždit informace týkající se porevolučních pedagogů a vybrat ze snímků ty, které by bylo nejvhodnější konfrontovat s údaji v teoretické části. S výběrem vhodných filmů mi opět pomohla paní Urbanová z NFÚ.

Televizní tvorbu představující učitele porevolučního základního vzdělávání jsem do své práce zařadila trochu neuváženě. Její kompletní seznam se totiž, dle slov paní Urbanové, nedá vůbec sehnat. Opět na radu této filmové historičky jsem vytvořila seznam televizních žánrů a ke každému z nich se pokusila přiřadit několik zástupců z filmové tvorby, abych učitele prezentovala tentokrát z pohledu žánrové rozmanitosti.

1.1.3. Seznam filmů

Kompletní seznam filmů, který se mi podařilo po mnohých peripetiích vytvořit, uvádím v této kapitole.

Pro větší přehlednost a snadnější praktické využití jsou filmy, v nichž se objevil učitel

základního vzdělávání, rozděleny podle roku jejich vzniku. Nebylo-li ve filmu konkrétně uvedeno, že se jedná o učitele základního vzdělávání, v seznamu uveden není.

1990

Čarodějky z předměstí

Freonový duch

Motýlí čas

O zapomnětlivém černokněžníkovi

Parta za milión

Začátek dlouhého podzimu

1991

Slunce, seno, erotika

1995

...ani smrt nebere

Artuš, Merlin a Prchlíci

1997

Výchova dívek v Čechách

1998

Pasti, pasti, pastičky

1999

Návrat ztraceného ráje

2001

Kruh

Mach, Šebestová a kouzelné sluchátko

2002

Smradi

Archa pro Vojtu

Únos domů

2003

Kameňák

2004

Kameňák 2

2005

Kameňák 3

Skřítek

2006

Vratné lahve

Jak se krotí krokodýli

2007

Venkovský učitel

2008

Nestyda

2010

Bastardi

2011

Bastardi 2

1.2. Učitel ve filmu

Zobrazení učitele v českém filmu se v posledních dvaceti letech výrazně proměnilo.

Výpověď o postavě učitele v porevolučním filmu podává Jan Čulík ve své knize Česká společnost v hraném filmu devadesátých a nultých let.

Podle Jana Čulíka je škola místem trápení. Učitelé v českých filmech podle něj v dětech neprobouzejí zvědavost a originalitu, naopak projevy kreativity trestají a s radostí rozdávají špatné známky. Čulík dokonce přirovnává porevoluční školství k polovojenské instituci.

Jan Čulík se také zabývá odlišností světa dětí a učitelů. Učitelé jsou podle něj křečoviti a uzavření, děti naopak svobodné a otevřené. V současných českých filmech není snad jediný učitel či vychovatel, který by se k dětem choval lidsky, přátelsky a vstřícně.

Podle knihy Jana Čulíka v českých porevolučních filmech není jediný pedagog, který by se jeho popisu nerovnal. Jako důkaz uvádí některé tituly, v nichž učitel opravdu působí ryze negativně. (Čulík, 2007)

Po pečlivém nastudování filmů zabývajících se danou problematikou je však zřejmé, že situace není pouze černá.

Čulíkovo zhodnocení by se dalo směle aplikovat pouze na období devadesátých let, kdy byl učitel opravdu většinou zobrazován jako dogmativní dominantní osobnost bez sebemenší schopnosti se vcítit do svých žáků. Výjimku tvoří pouze dva muži – učitel František z filmu Čarodějky z předměstí a někteří pedagogové ve Výchově dívek v Čechách.

Učitel počátku nového tisíciletí ještě zůstává necitlivým drábem, zlomový je však pro jeho zobrazení rok 2006. Tehdy vznikají dokonce dva tituly prezentující učitele jako emotivní osobu toužící odvádět svou práci co nejlépe. Je to snímek Vratné lahve, který představuje hned dva pokrokové pedagogy, a film Jak se krotí krokodýli s úzkostlivou, ale citlivou učitelkou Alicí.

Od roku 2006 jsou učitelé zobrazováni veskrze pozitivně, jedinou černou ovci je snad pouze Oskar z filmu Nestyda a několik vedlejších postav z filmů Bastardi a Bastardi 2.

Učitelé se v českém porevolučním filmu objevují převážně jako vedlejší postavy. Ztělesněním pedagoga je většinou žena středního či staršího věku. Filmů, které by přímo vycházely ze školního prostředí, vzniklo poměrně málo, učitel jako hlavní postava vystupuje jen v několika snímcích. Nejčastější výskyt učitelů ve filmu v daném období byl hned po sametové revoluci, v roce 1990. Později se učitel na filmovém plátně objevoval čím dál méně, v některých letech dokonce vůbec. V roce 2011 zobrazení postavy učitele

opět stoupá a velmi se přibližuje rekordnímu roku 1990.

Následující kapitoly se pokoušejí odpovědět na otázku, do jaké míry reflektuje filmový obraz českého porevolučního učitele reálného pedagoga a prostředí, v němž se objevuje.

1.3. Proměny učitele po roce 1989

V listopadu roku 1989 nepříznivá politická situace v tehdejší Československu vyústila v propuknutí Sametové revoluce. Život Čechů nejvíce ovlivnilo otevření státních hranic, tedy možnost cestovat a poznávat odlišné kultury a zvyklosti, nově nabytá osobní svoboda a svoboda slova a v neposlední řadě zvolení důstojného a čestného zástupce naší země pana Václava Havla prezidentem republiky. Česká společnost byla plná euforické atmosféry a očekávání všeobecného zlepšení života ve všech sférách. V některých oblastech se však přílišná rozvolněnost postupem doby proměnila v nechtěnou anarchii a otevření se světu přineslo i negativní následky.

Změny, ke kterým došlo v české společnosti po roce 1989 ze samozřejmě odrážely i ve školství. Kantoři museli změnit stránku obsahovou i didaktickou. Bylo nezbytně nutné oprostit učivo od propagandistických tendencí, obohatit je o dosud utajované informace, doplnit látku o zlomové události českých dějin proběhnuvších v roce 1989 a uvést na pravou míru skutečnosti dosud zkresleně interpretované. Tématem revoluce a děním v roce 1989 se zabývá film *Začátek dlouhého podzimu*.

Podle studie Vladimíry Spilkové začaly být kladeny nové nároky i na osobu učitele. Na začátku devadesátých let přestal být u učitelů základního vzdělávání kladen hlavní důraz na encyklopedické znalosti pedagoga a do popředí se dostávaly hlavně schopnosti pedagogické. Novému trendu bylo přizpůsobeno vzdělávání budoucích pedagogů, proto si většina českých pedagogických fakult začala klást za cíl vzdělávat studenty primárně v oblasti pedagogicko-psychologické, oborově-didaktické a osobnostně-kultivační. Oborová příprava zůstala důležitou, ale ne nejdůležitější součástí studia.

Po uvedení této reformy se v praxi měla snížit odbornost pedagogů, ale učitel měl disponovat kulturním rozhledem, vysokou úrovní myšlení, dobrými vyjadřovacími schopnostmi a předpoklady k osobnostnímu vyzrání.

V druhé polovině devadesátých let se náhled na české školství opět proměnil a hlavními měřítky žádaných pedagogů se staly klíčové kompetence. Ty měly zajistit individuální pojetí výuky v rozličném a rychle se proměňujícím školním prostředí. V novém pojetí školy byl kladen důraz na zkušenosti pedagoga, reflexi a sebereflexi, jeho motivaci a postoje. (Spilková, 2005)

Ve filmových dílech schopného učitele-psychologa v době devadesátých let nenajdeme. Pedagogové jsou zde většinou dogmativním a autoritativním poslem trestajícího zla. Jejich vědomosti jsou často omezeny pouze na učivo, které je probíráno v hodinách a o pedagogické způsobilosti si učitelé českých filmů devadesátých let mohou nechat jen zdát. Mezi přísnými necitlivými pedagogy najdeme v devadesátých letech pouze několik výjimek – učitele Františka v Čarodějkách z předměstí, který za pomoci své lidskosti a až naivní oddanosti pravdě a spravedlnosti svádí boj s byrokratickými úředníky, mladého spisovatele Oskara ve filmu Výchova dívek v Čechách, jež je mezi žáky oblíben pro svou benevolenci a porozumění a svérázného učitele ze snímku ...ani smrt nebere šířícího oblastní folklór.

Nové tisíciletí přinášelo stále nové reformátorské pohledy a nároky na učitele. Důležitá byla nejen profesionalizace, ale i komplexnost přístupu k učitelství. Do popředí se dostávala hlavně lidskost. Ústředním bodem pedagogiky se stalo dítě a důraz na jeho bio-psycho-sociální celost. Učitelé měli za úkol s přihlédnutím k individuálním možnostem a schopnostem žáka všestranně formovat jeho osobnost. (Spilková, 2005)

Obraz učitele na přelomu tisíciletí je oproti předchozím deseti letům optimističtější. První polovina této dekády ještě učitele představuje ve zkosnatělé podobě předsudků té doby, ale ve druhé půlce už se pedagog dočkává citlivosti a schopnosti žáky pozitivně směřovat. Nejschopnějším pedagogem zobrazeným porevoluční kinematografií je bezesporu Petr z filmu Venkovský učitel. Ten disponuje nejen obrovským rozhledem ve svém oboru biologie, ale i schopností žáky zaujmout a motivovat. Také jsou ve filmu vylíčeny jeho životní a morální postoje, které z něj dělají výjimečného člověka i pedagoga.

V současné době jsou aktuální rámcové vzdělávací programy, podle nichž je učivo chápáno jako prostředek k dosažení výstupů, které by se měly postupně propojovat a ústít v osvojení klíčových kompetencí.

Jediným zástupcem zobrazení učitele ve druhém desetiletí jedenadvacátého století je trilogie Bastardi. Ta bez příkras představuje učitele kvalitní i nekvalitní, schopné i

neschopné. Mezi zobrazenými pedagogy jsou však extrémní rozdíly, někteří jsou líčeni až s nadsázkou a potřebou svým pojetím diváka šokovat.

1.4. Sociální postavení učitelů po roce 1989

Narozdíl od požadavků na učitele, které se sice vyvíjí, ale od roku 1989 jsou v základě podobné, plat pedagoga se mění každý rok a určuje tím jeho postavení ve společenském žebříčku.

rok	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
průměrný plat pracovníka v oboru vzdělávání (v Kč/Kčs)	2800	2894	3423	4206	5249	6325	7426	8994
průměrný plat v ČR (v Kč/Kčs)	3170	3286	3791	4644	5904	7004	8307	9825
plat v oboru vzdělávání/ průměrný plat (v %)	88	88	90	91	89	90	89	92

rok	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
průměrný plat pracovníka v oboru vzdělávání (v Kč/Kčs)	9422	9851	11088	11280	12436	13610	15306	16403
průměrný plat v ČR (v Kč/Kčs)	10802	11801	12797	13594	14750	15911	16905	18025
plat v oboru vzdělávání/ průměrný plat (v %)	87	83	87	83	84	86	91	91

rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
průměrný plat pracovníka v oboru vzdělávání (v Kč/Kčs)	17169	18306	19405	20137	21462	23030	22646
průměrný plat v ČR (v Kč/Kčs)	18940	20158	21621	23430	24242	23797	23726
plat v oboru vzdělávání/ průměrný plat (v %)	91	91	90	86	89	97	95

Z příložené tabulky, která byla vytvořena na základě dat posbíraných z výzkumů ČSÚ, je zřejmé, že finanční ohodnocení pedagogů po roce 1989 bylo podprůměrné. Nejnížší výplatu dostávali učitelé v letech 1998 a 2000, nejvyšší plat potom v roce 2010, kdy se mzda pedagoga nejvíce přiblížila a téměř vyrovnala průměrnému měsíčnímu platu v České republice.

Finanční situace učitelů základního vzdělávání se objevuje i ve filmech. Většinou musí kantoři svou práci kvůli nízkému platu opustit, nebo si k učení najít ještě další zaměstnání.

Hlavním představitelem strádajícího učitele je Oskar Végh ve filmu *Výchova dívek v Čechách*, který přijímá lukrativní nabídku místního milionáře a začne doučovat jeho dceru. Dalším učitelem, který raději volí změnu povolání, je hlavní hrdina filmu *Nestyda Oskar*. Největším zoufalcem je však zástupce televizní tvorby – učitel Jelen, který, máje za manželku zdravotní sestru, si po letech učitelské praxe nemůže dovolit ani koupit nového mrazáku.

I když v ostatních filmech konkrétně nezazní stížnost na špatné odměňování pedagogů, jsou učitelé ve většině z nich prezentováni jako střední vrstva. Skutečnost, že pedagogové nemají přebytek peněz, se obrazí nejen na jejich oblečení, ale i na celkovém vzezření i stylu života.

1.5. Feminizace učitelské profese

Podobně jako nízká výplata patří k vžité představě o učitelské profesi výrazná feminizace. Učitelek se v českém základním vzdělávání objevuje opravdu více než učitelů. Jan Průcha v knize *Moderní pedagogika* zmiňuje, že v současném základním vzdělávání zaujímá počet žen 83%. Jako důvod uvádí, že studium pedagogiky na vysoké škole je oproti ostatním vysokoškolským oborům jednodušší. (Průcha, 1997) Nezanedbatelným faktorem je však fakt, jemuž se věnovala předchozí kapitola. Muž jako živitel rodiny si většinou nemůže dovolit věnovat se učitelskému povolání za současných finančních podmínek. I když je feminizace považována za negativní jev, ženy jsou geneticky vybaveny k vychovávání a péči o děti, což je obzvláště v oblasti primárního vzdělávání nespornou výhodou.

Porevoluční filmy o tolik rozsáhlé feminizaci českého školství nesvědčí. V tabulce jsou

uvedeny počty učitelů a učitelek základního vzdělávání objevujících se v porevolučních filmech. Do statistiky jsou započítáni všichni učitelé, kteří v daném filmu promluví. Z uvedených dat je patrné, že v českých filmech vystupuje zhruba stejné množství mužů a žen.

Název filmu	Počet pedagogů ve filmu	Počet učitelů ve filmu	Počet učitelek ve filmu	Počet učitelek ve filmu (v %)
Čarodějky z předměstí	3	2	1	33
Freonový duch	1	0	1	100
Motýlí čas	2	0	2	100
O zapomnětlivém čemokněžníkovi	1	0	1	100
Parta za milion	2	0	2	100
Začátek dlouhého podzimu	1	1	0	0
Slunce, seno, erotika	1	0	1	100
...ani smrt nebere	1	1	0	0
Artuš, Merlin a Prchlíci	1	0	1	100
Pasti, pasti, pastičky	1	1	0	0
Výchova dívek v Čechách	7	3	4	57
Návrat ztraceného ráje	4	2	2	50
Kruh	2	1	1	50
Mach, Šebestová a kouzelné zrcátko	3	1	2	67
Smradi	2	0	2	100
Archa pro vojtu	1	0	1	100
Únos domů	2	2	0	0
Kameňák 1, 2, 3	5	2	3	60
Skřítek	1	1	0	0
Vratné lahve	4	2	2	50
Jak se krotí krokodýli	1	0	1	100
Venkovský učitel	3	2	1	33
Nestyda	1	1	0	0
Bastardi 1, 2	9	3	5	56
Celkem	59	25	33	56

Poměrně jednoznačné je zobrazení charakterů učitelů a učitelek v českém filmu. Muži jsou zobrazováni většinou jako benevolentní, přátelští učitelé se smyslem pro humor. Ženy bývají naopak zobrazovány jako nepříjemné osoby toužící se mstít, vyžívající se v trestání dětí a udělování špatných známek

1.6. Věkové složení učitelů po roce 1989

Podobně jako přisuzování kladných nebo záporných vlastností učitelům podle pohlaví jsou pedagogové ve filmu kategorizováni i podle věku. V současné době podle Pedagogické encyklopedie populace učitelů stárne. V souvislosti s tím vyvstává otázka, zda je pro žáky přínosnější mladý učitel, který jim snáze porozumí a dokáže výuku uzpůsobit současným nárokům a zálibám dětí nebo učitel starší, tedy zkušenější a schopnější zvládat složité situace, které se během výuky objeví. (Průcha, ed., 2009)

České porevoluční filmy na tuto otázku odpovídají jednoznačně. Mladí učitelé ve filmovém zobrazení působí lépe než jejich starší kolegové. Vyznívají vesměs jako příjemní chápající lidé, toužící odvést svou práci co nejlépe. I když se občas dopouštějí chyb, jednají vždy nejlépe, jak jen mohou. Občasné neúspěchy jsou přičítány jejich nezkušenosti nebo urputné začátečnické snaze, která bývá občas kontraproduktivní. Celkově však v divákovi vzbuzují dojem, že by je měl mít rád. Přístup učitelů je zpravidla dětmi oceněn a mladí pedagogové jsou vesměs oblíbení.

Starší učitelé bývají naopak zobrazeni zcela odlišně. Filmaři do nich promítají vžité stereotypy týkající se učitelského chování, učitelé bývají vylíčení jako karikatury pedagoga nosící neustále při ruce notýsek na zapisování černých puntíků. Žáci starší učitele buď nepřijímají a zesměšňují je, nebo před nimi zachovávají kázeň. Ta však není způsobena přirozenou autoritou učitele, ale strachem, který pedagog v dětech násilně pěstuje.

V reálném životě mají mladí učitelé blíže k technickým pomůckám, které jim pomáhají obohatit výuku. Filmoví pedagogové bez rodílu věku moderní technologie nevyužívají. Volí téměř výhradně frontální výuku, nepoužívají k výuce žádné moderní vynálezy, jako jsou interaktivní tabule nebo počítače. Učitelé žákům ve filmech nenabízejí práci ve skupinách, soutěže ani dostatečnou motivaci. Jedinou výjimkou je opět Venkovský učitel, při jehož hodině žáci v rámci projektu při hodině přírodovědy ve skupinkách pracují s mikroskopem.

1.7. Učitel alternativní školy

V souvislosti s otevřením hranic v roce 1989 se čeští učitelé začali setkávat s jevy, jež jim doposud byly cizí, a se kterými zpočátku obvykle neuměli pracovat. Jan Průcha v knize *Multikulturní výchova* uvádí, že tehdejší Československo najednou začali v hojné míře navštěvovat a později obývat cizinci z různých zemí a kultur. Učitelé byli tímto postaveni před úkol, který doposud řešili v malé míře anebo vůbec. (Průcha, 2011) Ve společnosti se objevila potřeba vychovávat žáky k multikulturnímu cítění. Učitelé museli často vzdělávat děti cizinců. Na školu byly kladeny nové nároky, kterým klasické vzdělávání často nebylo schopno plně vyhovět. V souvislosti s novými možnostmi se Českému vzdělávacímu systému otevřely i nové obzory týkající se vzdělávání, příležitosti a možnosti. Touha po novém a odlišném dala vzniknout řadě alternativních škol, zejména školám soukromým. Ty měly podle knihy *Moderní pedagogika* za úkol kompenzovat nedostatky státního školství, dosahovat stanovených cílů netradičními metodami a zbavit vyučování a školství vžitých stereotypů. (Průcha, 1997)

Učitel alternativní školy se v českém porevolučním filmu objevuje pouze ve snímku *Únos domů*, kde je prezentována mezinárodní soukromá škola, v níž studují děti významných a bohatých osobností.

Ve škole je zvláštností, že je současně spojena s internátem – učitelé tedy s žáky tráví nejen čas věnovaný vyučování, ale prakticky celý den. Dalším specifikem zobrazované alternativní školy je fakt, že v ní studují pouze chlapci, kteří nejsou rozděleni do tříd podle věku, ale učí se společně, ač jsou mezi nimi patrné věkové rozdíly. Ve třídě studují děti z České republiky, ale i ze zahraničí, například syn velvyslance, afroameričan Dominik. Během vyučování jsou chlapci oblečeni do školních uniforem.

Žáci v hodině probírají politickou situaci České republiky v době totality, učitel chce znát poměrně dost detailů a s dětmi diskutuje, což odpovídá nárokům alternativních škol. Dalším prvkem typickým pro alternativní školy je nepřiliš autoritativní přístup k žákům. Ten je z filmu patrný také. Žáci nejsou nuceni k přílišné disciplinovanosti. Během pracovní výuky se chlapci perou, učitel je napomene a snaží se jim vysvětlit, že dovednost, kterou se je pokouší naučit, jistě využijí v pozdějším životě.

Učitelé alternativní školy ve filmu *Únos domů* se však o žáky málo starají, nezajímají se o jejich pocity, což se projeví, když jeden z chlapců zmizí. Pedagogové nedokážou jeho pěstounům odpovědět na otázky, které jim pokládají, na pomoc si musí přizvat chlapcovy spolužáky, protože sami o Liborovi málo vědí.

1.8. Učitel v multikulturní společnosti

Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, porevoluční učitel se v důsledku rozvinuté globalizace musel začít věnovat novým tématům, zejména ve sféře společenské. Žáci, setkávající se denně s odlišnými kulturami a menšinami, začali být vzděláváni v oblasti multikultury. Publikace *Multikulturní výchova* zmiňuje, že zpočátku nebyly tyto snahy vždy korunovány úspěchem, protože učitelé byli v otázkách multikulturní výchovy často zmatení. (Průcha, 2011) Během uplynulých let vznikly však v českém školství mnohé dokumenty, materiály a metodické pokyny, které učitelům celou záležitost osvětlují, a pomáhají jim při výuce dnes velmi důležitého tématu.

Prvky multikulturalismu se objevují i v českých porevolučních filmech. Žádný ze zobrazovaných učitelů sice není zástupcem menšiny, ale pedagogové se setkávají s žáky z odlišných kultur.

Prvním porevolučním filmem, v němž má učitel příležitost uplatnit své dovednosti týkající se multikulturní výchovy, je snímek *Smradi* vyprávějící o romských chlapcích bojujících s všudypřítomnými předsudky a netolerancí přijmout odlišnou rasu. Učitelka dvou adoptovaných romů však své žáky multikultuře nevyučuje. Naopak její chování často hraničí až s rasismem. Tento film je obrazem doby, kdy kantoři multikulturní výchovu ještě používat neuměli.

Zástupcem modernějšího přístupu k multikulturalismu a zároveň filmem, který se zabývá multikulturní tematikou nejvíce je bezesporu snímek *Bastardi*. Odehrává se ve škole, kterou navštěvují výhradně žáci s poruchami chování, velkou měrou Romové. Učitel, aby snáze mezi žáky pronikl a získal jejich důvěru, používá při výuce některé výrazy v romském jazyce, zmiňuje znalost romské kultury, vyjmenovává typická romská jídla, která má rád.

Pedagogové ve filmu *Bastardi* také respektují odlišnou mentalitu Romů. Berou v úvahu, že děti jsou živější než žáci patřící v České republice k většině, respektují jejich svéráznou a někdy i vulgární mluvu. V rámci multikulturního vzdělávání pořádají učitelé i volbu královny krásy – Miss Roma – spojenou s taneční zábavou pod taktovkou romské kapely.

Když žáci v duchu svých tradic věří na černou magii a zlé síly, učitel je neopravuje. Respektuje jejich přesvědčení, i když sám obavě, že je škola prokletá, nevěří. Nechává žáky svobodně se vyjádřit a debatovat o víře, která je jim blízká.

Multikulturní prostředí představuje i film *Únos domů*, v němž učitel pracuje s žáky pocházejícími z různých zemí. Žádná konkrétní témata týkající se multikultury však učitel s žáky nerozvíjí, ani k nim nezaujímá konkrétní postoj.

1.9. Vzdělávání dětí cizinců

K životu v multikulturní společnosti patří i vzdělávání dětí cizinců českými učiteli. I když je počet přistěhovalců toužících žít v České republice nižší než v jiných zemích, setkávají se s nimi kantoři stále častěji. Podle knihy Jana Průchy *Multikulturní výchova* byl v roce 2011 podíl cizinců v České republice 5%. Stejná publikace uvádí, že v současné době studuje v českých základních školách 13 839 dětí cizinců, což je asi 1,7% z celkového počtu žáků českých základních škol. Z nich jsou nejpočetnější Vietnamci, kterých české základní školy vzdělávají 3 171, dále Ukrajinci s 3 170 žáky, Slováci, z nichž základní školu navštěvuje 2 805 žáků a Rusové, jichž v českých školách najdeme 10 161. (Průcha, 2011)

Ač podle jednoduchého výpočtu každou českou základní školu navštěvují průměrně více než tři žáci pocházející z cizí země, učitelé v českém porevolučním filmu se nesetkají téměř s žádným.

Ze všech porevolučních filmů se cizinec objevuje v jednom jediném, a to ve snímku *Únos domů*. Zde je zobrazen afroameričan Dominik, syn velvyslance s Afriky, který se potýká s češtinou i nevhodným chováním spolužáků.

Učitel k němu nepřistupuje jinak než k ostatním dětem, ale spolužáci se k němu nechovají

hezky. To však zřejmě není způsobeno jeho národností, ale celkovým klimatem školy a špatnými vztahy mezi žáky.

Nejpočetnější menšinu zobrazuje pouze tvorba televizní. V seriálu České televize určeném dětem se objevuje vietnamské děvčátko jménem Ly, které se přátelí se sousedem Josefem, navštěvuje českou základní školu a pokouší se sžít s našimi zvyky, tradicemi, ale i spolužáky.

1.10. Mimoškolní vzdělávání

Pojmem vzdělávání nemusí být vždy nutně myšleno vyučování v budově školy. Prvotním místem vzdělávání je samozřejmě škola, ale v posledních letech se této funkce ujímají i jiné instituce. Výuku českého jazyka doplňují návštěvy kin, divadel a knihoven, vědy si mohou žáci netradičním způsobem osvojit v zoologických zahradách, planetáriích a muzeích, dopravní výchova probíhá na specializovaných hřištích, společenské cítění a kooperaci trénují děti během zážitkových programů, např. v lanových centrech. V poslední době mají svůj vzdělávací význam i masmédia. Mimoškolní vzdělávání předává dětem informace, pomáhá jim utvářet si názory a postoje, rozvíjí kulturní a estetické cítění. (Sitná, 2009)

I v českých porevolučních filmech učitelé opouštějí klasickou formu vyučování, a to konkrétně v pěti případech.

Ve filmu Freonový duch probíhá vyučování žáků v dětské ozdravovně, kde se léčí alergie. Vyučování není tradiční – odehrává se v solné jeskyni a je zaměřeno hlavně na prožitkovou pedagogiku a alternativní metody.

Učitelka Vyčichlová vede svou třídu ve filmu O zapomnětlivém černokněžníkovi na exkurzi do barrandovských ateliérů. Ve škole se exkurze pořádají zřejmě častěji, protože sama učitelka tvrdí, že již se třídou navštívila dvakrát zoologickou zahradu. Návštěvy kulturních zařízení však nejsou bohužel motivovány touhou netradičně vzdělávat žáky, ale haváriemi, které se občas ve škole objevují.

Ve filmu ...ani smrt nebere učitel se svou třídou vynáší Moranu. Ani tato netradiční aktivita však nemá prvotně sloužit ke vzdělávání dětí – zvyklosti vesnice si totiž přijeli natočit

městští filmaři.

Výchovný koncert připravil pro své žáky učitel Oskar ve filmu výchova dívek v Čechách. V rámci kulturně-vzdělávacích pořadů mají děti navštívit koncert Wolfganga Amadea Mozarta. Žáky však vážná hudba nebaví, proto si během představení zapnou walkmany.

Ve filmu Jak se krotí krokodýli probíhá vyučování ve slovenských Tatrách, kam třída odjíždí strávit týden v rámci školy v přírodě.

1.11. Učitel a sociálně nežádoucí jevy

Jak bylo zmiňováno v kapitole 1.3, ne všechny změny posledních dvaceti let byly veskrze pozitivní. Mezi problémy, kterým se učitelé snaží svým působením na žáky předcházet, patří zejména sociálně nežádoucí jevy. Ty se objevují na základních školách stále častěji a nežádoucímu chování propadají stále mladší děti. Na tyto změny odpovídá i český porevoluční film, který téměř všechny sociálně patologické jevy zobrazuje, hlavně díky snímku Bastardi. Jedinými nežádoucími sociálními jevy, které se v českém porevolučním filmu neobjeví vůbec, jsou poruchy příjmu potravy, fanatismus a herní závislosti, což je s podivem, protože právě počítačové hry jsou lákadlem, kterému podléhají dnešní školáci v hojné míře.

Ve filmech vypovídajících o naší době můžeme nejčastěji pozorovat poruchy chování. Ty se objevují ve většině českých filmů zobrazujících školní prostředí. Těžko však soudit, zda je nekázeň způsobena poruchami chování dětí nebo nezajímavým výkladem učitele.

Dalším jevem, který se ve filmech z daného období objevuje, je vzdorovitost. Projevy vzdorovitosti se v českých porevolučních filmech vyskytují nezřídka. Typickým příkladem pasivní formy vzdorovitosti je Libor z filmu Únos domů, který se na základě striktní a necitelné výchovy svých pěstounů straní společnosti, je samotářský a nesdílný. Učitelé, ač o jeho potížích vědí, nepodniknou žádné kroky k nápravě.

Filmoví učitelé se setkávají i se lhaním. Ve snímku O zapomnětlivém černokněžníkovi žáci Hnidák a Hnojil vystřelí z dětských pistolí a potom lžou, že nic neprovedli. Učitelka celou věc už dál nevyšetřuje, není důsledná. Naopak čestnou žákyni Marušku podezírá z báje lhavosti, když se jí děvče pokouší vysvětlit, že se setkala s černokněžníkem.

Stejně jako ve skutečné pedagogické praxi musí filmoví učitelé řešit i krádeže. Ve filmu O zapomnětlivém černokněžníkovi ukradnou „známé firmy“ Hnidák a Hnojil černokněžníkovi kouzelnou kouli, kterou potřebuje k čarování. Magický předmět se později pokoušejí prodat spolužákovi za dvě limonády.

Ve filmu Parta za milión dokonce děti ukradnou milion korun. I když vědí, že peníze jim nepatří, chtějí si je zpočátku nechat. Nakonec však v dětech vítězí smysl pro spravedlnost a lstí peníze dopraví do rukou policie.

Na nežádoucí jevy bohatý snímek Bastardi líčí i krádež. Tentokrát se však nejedná o klukovinu jako v ostatních případech. Žáci základní školy chodí do obchodu krást cíleně. Ze samoobsluhy si odnášejí většinou alkohol. V organizované skupině zcizují i mobilní telefony. Následků se nebojí, protože jsou si vědomi, že jako nezletilí nemůžou být zákonem potrestáni.

Ve filmu Únos domů je naopak chlapec Libor z krádeže obviněn, ač ji nespáchal.

Téma dalšího sociálně nežádoucího jevu - útěku se objevuje ve filmu Smradi. Romští bratři jsou dohnáni k tajnému odchodu ze své adoptivní rodiny negativním postojem, který k nim zaujala učitelka a sousedé. Chlapci útěk naplánují a potom dokonce zrealizují. Vystrašení rodiče je však brzy objeví.

Z domova utíká i Libor, hlavní postava snímku Únos domů. Libor se skrývá před světem nechápavých pěstounů, necitlivých učitelů a spolužáků, kteří ho šikanují.

Šikana je nežádoucím jevem, který se ve filmové tvorbě objevuje velmi často. Nejtvrdší projevy šikany jsou prezentovány ve filmech Únos domů, kde spolužáci Liborovi k narozeninám připraví dort vytvořený z kvěťáku, na nějž má chlapec silnou alergii. Když Libor dort ochutná, udělá se mu nevolno, což spolužáky velmi pobaví a vyprovokuje k nevhodným poznámkám na Liborovu adresu.

Stejně téma se objevuje i ve filmu Bastardi, kde žáci šikanují nejen své spolužáky, ale i učitele. Chlapci kradou dívkám svačiny, žáci se oslovují vulgárně, nevhodně hovoří i s učiteli. Děti se k sobě chovají násilně a agresivně, silní vyhrožují slabým. Několikrát se ve filmu dokonce stane, že žáci fyzicky napadnou své učitele a způsobí jim vážná zranění.

Závislost dětí na návykových látkách řeší v porevolučních filmech dva učitelé.

Ve snímku Pasti, pasti, pastičky učitel trestá žáka za kouření marihuany.

Ve filmu Bastardi žáci zneužívají značné množství návykových látek. Naprostou samozřejmostí jsou pro ně cigarety a alkohol, někteří dokonce kupují i marihuanu. Žáci občasné užívají léky a vdechují plyn z igelitového pytlíku.

Film Bastardi se zabývá i ožehavými tématy sexuální deviace a prostituce. Ihned v úvodu filmu žáci znásilní jednu z učitelek školy. Z filmu je patrné, že žáci jsou sexuálně promiskuitní. Prostituci zobrazuje vztah žákyň a učitele Horáka. Ten žádá po dívkách sex výměnou za některé výhody.

Tématu prostituce se dotýká i film Nestyda. Bývalá žačka učitele Oskara se po vystudování zdravotnické školy stává prostitutkou. Učitel se s ní setkává ve veřejném domě.

I různorodé kriminální činy jsou zachyceny ve filmu Bastardi. Žáci spáchají zločin znásilnění a vraždy, velmi surově zbijí několik učitelů, jeden z nich dokonce musí být pro vážná zranění hospitalizován. Za běžnou součást svého života žáci považují loupeže. Trestných činů se dopouštějí většinou chlapci, kteří žijí v nestandardních rodinných podmínkách. Žáci nejsou za žádný z kriminálních zločinů potrestáni, protože ještě nedosáhli plnoletosti.

Nežádoucími jevy nabitý snímek Bastardi okrajově představuje i vandalismus. Žáci základní školy si zde krátí volný čas ničením objektů malbami graffiti.

Film Bastardi poukazuje i na problematiku sebepoškozování. Chlapec, který musí v rodině snášet ústrky a trpí celkově špatnou rodinnou situací, si ve chvílích, kdy je sám, poškozuje plamenem zapalovače dlaň.

Nejhorší ze sociálně nežádoucích jevů je sebevražda. Ani tu neopomněli filmaři ukázat v porevoluční tvorbě. Ve snímku Bastardi spáchá sebevraždu žák základní školy. Učitelé ho najdou oběšeného na školním záchodku.

2. Praktická část

Učitelé jsou v porevolučním filmu nahlíženi z různých úhlů a prezentováni mnohými způsoby. V následujících kapitolách jsou uvedeny obsahy vybraných filmů zobrazujících porevolučního učitele základního vzdělávání. Postava učitele je podrobněji rozebrána a popsána vždy za obsahem filmu. Všechny vybrané tituly jsou doplněny o citát, který je pro postavu analyzovaného učitele typický, a jeho fotografii.

2.1. Učitel morálním vzorem

Učitel by měl jít svým žákům příkladem, v ideálním případě by pro ně měl představovat morální vzor. V porevolučních filmech se tomuto ideálu nejvíce blíží postava učitele Františka z filmu *Čarodějky z předměstí* a postava učitele Tkalouna z filmu *Vratné lahve*. Oba muži jsou prezentováni jako důstojní a moudří pánové, kteří své morální zásady kladou vysoko nad jiné hodnoty.

2.1.1. Čarodějky z předměstí

K nákupnímu středisku na sídlišti přijíždí ve vozíku, taženém koněm, starší paní se psem. Učitel František vyprovází děti ze školy. Jsou mezi nimi i prvňáčky Petra a Veronika. Paní má nedorozumění s policistou. Holčičky jí dosvědčí, že je teta Ema, kuň že se jmenuje Toník a pes Míša. Přijde i učitel František, který kdysi s Emou chodil. Proto ji říká Minka. Školačky s tetou odjedou.

V předměstské vile s nápisem Marie bydlí uklízečka Boháčková. Listonoška, teta Lída (sestra tety Emy), jí přináší noviny. Boháčková mluví o tom, že menší domy v okolí se budou bourat, zatímco jejich vila zůstane zachována.

Tety bydlí v malém venkovském domku na druhém konci ulice. Je u něho dvorek, studna, kůlny a velká zahrada. Holčičky si na dvorku hrají s husou Cecilkou, dalším přírůstkem ke

zvířatům (králíkům, ježkům a želvě), která již dříve u tet nechali sousedé, přestěhování do paneláků.

Petra najde v papíru do sběru starou knihu. Domnívá se, že je to kuchařka, a zkusí podle jednoho receptu doma uvařit. Její tatínek je rybář a přinese malou rybku, kterou dá do vany. Petra náhodou vylijí uvařený lektvar do vody a z rybičky se stane velká ryba. Petra utíká přes chodbu za Veronikou, aby jí řekla, že recept není na „zlepšovadlo“, jak špatně četly, ale na „zvětšovadlo“. Holčičky si uvědomí, že našly čarodějnickou knihu. Petřina maminka nadělá z ryby spoustu řízků, ale dívky je nechťejí jíst.

Teta Lída žádá učitele Františka o přimluvu na stavebním odboru, aby jejich domek nebyl zabrán a zbořen.

Petra s Veronikou vaří další lektvar. Kocour Miky si lízne a změní se v tygra. Když se však Petřina maminka vrátí z nákupu, je z něho už zase kocour. Veronika rozbije prasátko a nakupuje s Petrou koření. Učitel František, kupující pro tetu Minku bonboniéru, jim na ně přidá.

Teta Ema dodá kuchařkám další potřebné ingredience. Učitel jí přinese bonboniéru.

Holky znovu vaří a část lektvarů si odlijí do lahví. Zkoušejí své čáry na psech v parku. Spletou si však lahvičky, a tak se malá fenka Gábina zmenší v myš a zaleze do díry. Když holčičky nalijí do díry zvětšovadlo, vyleze ohromný pes, kterého se jeho panička bojí. Holky odvedou velkou Gábinu k tetám, které právě dostaly přípis o nuceném přestěhování do paneláku.

Hodný František chce vyřešit bytovou záležitost tet tím, že požádá Minku o ruku. Když neuspěje, jedná o záchranu domku a zahrady na stavebním úřadě. Ten by udělil výjimku jen v případě, že by na zahradě rostl nějaký starý chráněný strom. Učitel tam v noci sází lipky.

Holky se pokusí zmenšit Toníka, aby si ho tety mohly vzít s sebou do paneláku. Kůň se však po jejich lektvaru změní před školou v bronzovou sochu. Konsternovaná ředitelka trvá na jejím odstranění.

Starší Veroničina sestra Hanka pozve na návštěvu svého chlapce Michala. Místo vína mu nic netušíc dá napít jednoho z čarodějnických lektvarů a mládenec se promění v medvěda. Rodiče s Veronikou se předčasně vrátí. Matka chce medvěda zastřelit a sestřelí lustr, otec zoufale volá do ZOO. Zvíře se zavře do skříně, odkud po chvíli vyleze už zase jako Michal. Rozzlobená Hanka sestře řekne, že čarodějnou knihu spláchne do záchodu.

Gábina se promění opět v původního psíka a holčičky ji vrátí majitelce. Hanka vrátí

holčičkám kouzelnou knihu.

Učitelé ve sborovně diskutují o soše koně, kterou chce ředitelka dát do sběru. Holčičky prosí Františka o pomoc a večer marně zkoušejí na koni nejrůznější lektvary. Boháčková je odežene a v domnění, že jde o víno, se zmocní jedné láhve. Holčičkám zbyl jen kanystr „zvětšovadla“, který si ukryly k tetám do kůlny. Při vyklízení je najde teta Lída a husa Cecilka ho na zahradě převrhne.

Řidič se závozníkem nakládají sochu na nákladřák. Veronika jednoho z nich kousne do ruky. Učitel František s nákladřákem, se sochou i s oběma holčičkami ujede. Řidič a závozník je pronásledují na motorce. Ve slepé uličce socha spadne a změní se v živého Toníka. Policie zadrží řidiče se závozníkem.

Holčičky s panem učitelem čeká u domku tet velké překvapení: z husy je pštros, z ježků dikobrazi a učitelem zasazená lipka se proměnila v mohutný košatý strom.

Paní Boháčková doma pyšně servíruje zabavené ‘víno‘ a celá rodina se s výjimkou malé Ilonky promění v sádrové muchomůrky. Když dělníci, kteří mají zbořit domek tet na konci ulice, vidí košatou lípu, zboří omylem vilu Boháčkových.

Pod lipou se slaví svatba tety Emy s učitelem Františkem, který přinese jako svatební dar tabulku s nápisem: Státem chráněný strom. Poškození se trestá. Holčičky chtějí tetě darovat kouzelnickou knihu, které se však mezitím zmocnila Ilonka Boháčková, jejíž rodiče a bratra (proměněné v muchomůrky) si odvezl jeden z dělníků na chatu.

2.1.2. Postava učitele ve filmu Čarodějky z předměstí

Ve filmu vystupuje učitelů několik, nejčastěji učitel František. Je to postarší důstojný pán, který i vzdor svému vysokému věku nemá manželku ani děti, žije sám v malém bytě.

Chová se čestně a lidsky, snaží se nezištně pomáhat. Zároveň je velmi zásadový, když ho Lída prosí, aby pomohl zachránit jejich domek přímluvou na úředě, rozhodně nesouhlasí, protože nechce využívat protekce.

Snaží se všem vyhovět, ale hledá vždy správnou a mravně přijatelnou cestu. Jeho chování je vždy motivováno čistou touhou pomoci druhým i za cenu vlastního nepohodlí, i když jeho pomoc působí místy naivně a nepoužitelně. Na stavebním úřadě se pokouší úředníka přesvědčit, že Emina zahrada je plná stromů, které by se měly uchovat. Když neobstojí, požádá Emu o ruku, je ochoten vzdát se vlastního bytu, aby za utržené peníze mohl koupit

dům pro ni. Podoban donu Quijotovi sází na Emině zahradě lípy, i když ví, že k jejich růstu by bylo potřeba několik desetiletí.

Během filmu vykoná František několik dobrých skutků – pomůže Emě při hádce s policistou, půjčí jejím holčičkám 2.50, které jim v obchodě chybí na nákup, omlouvá se Emě čokoládovými bonbóny, a nakonec je to právě jeho nápad, který zachrání Emě dům.

Mezi občany se těší vážnosti, děti si ho váží, chovají se k němu s úctou, snaží se mu vyhovět.

Učitel František má i velmi vlastenecké smýšlení. Když pedagogický sbor vymýšlí, či sochu by mohli postavit před školou, navrhuje Jana Žižku.

Dále se ve filmu mihne ředitelka školy, která je vyobrazena jako přísná striktní dáma, která trvá na tom, aby věci měly řád a jakékoli odchýlení od něj neblaze snáší.

Františkoví kolegové jsou většinou mladí učitelé, kteří působí lidsky, a zdá se, že mají smysl pro humor.

2.1.3. Citát z filmu Čarodějky z předměstí

Lída: Dobrý den, pane učiteli.

Učitel: Dobrý den.

Lída: Musíte zajít na stavební odbor, aby nám ten náš barák nechali stát.

Učitel: Ale Liduško, proč já? Snad vy, nebo Minka, té přece nikdo nic nedokáže odepřít.

Lída: S náma se vůbec nebudou bavit!

Učitel: A myslíte, že se mnou jo?

Lída: Určitě jste někoho na stavebním učil. Nebo učíte jejich děti.

Učitel: Ještě nikdy jsem svého postavení učitele nezneužil k nějaké protekci!

Lída: Jakápak protekce? Vysvětlíte jim, že bourat náš barák je hloupost! A jestli ho zbouraj, tak to Ema nepřežije.

Učitel: Tak já to zařídím.

Lída: Spoléhám na vás, pane učiteli. Děkuju.

2.1.4. Vratné lahve

Učitel Tkaloun jede autobusem do školy. Společně s ním cestují i někteří jeho žáci. Žádný z nich ho nepustí sednout, ani ho nepozdraví. Jako důvod učiteli uvedou, že už je neučí.

Před školou se setkává s kolegyní Ptáčkovou, svěřují si navzájem své potíže se spánkem.

V hodině českého jazyka probírá Tkaloun se žáky dílo Jaroslava Vrchlického. Hodinu neustále narušuje žák Vágner. Po napomenutí se s učitelem drze hádá, Tkaloun, vykořeněný žákovým neustálým omlouváním, mu na hlavu vyždíme houbu, s níž žáci mažou tabuji.

Tkaloun se svěřuje kolegovi Robertovi a ředitelce. Ta má obavy z Vágnerova otce, neboť je sponzorem školy. Nabádá Tkalouna, aby se žákovi omluvil, ale on raději volí odchod ze školy. Práce s dětmi ho přestala naplňovat, proto se rozhodl odejít do důchodu.

Volný čas Tkaloun tráví doma s manželkou. Pomáhá v domácnosti a věnuje se kutilství, což ho příliš nebaví. Žena ho nabádá, aby se více stýkal se svými vrstevníky, ti jsou pro něj ale příliš staří a senilní.

Shodou náhod se mu naskytne možnost začít pracovat u kurýrní služby. Rozváží na kole po Praze zásilky. Práce se mu líbí a odmítá si přiznat, že je na svět mladých a dravých cyklistů už příliš pomalý. Při zběsilé jízdě z kola spadne, zraní se a práce musí zanechat.

V noci se Tkaloun převaluje a představuje si lechtivá setkání ve vlakovém kupé. V jeho

představách se objevuje nejčastěji kolegyně Ptáčková, ale i jiné ženy, které během dne potkal.

Jednoho dne se Tkaloun vydává s manželkou nakupovat, u výkupny lahví zjistí, že hledají výpomoc. Okamžitě požádá vedoucího prodejny, aby ho přijal. Nepříliš perspektivní místo snadno získá.

Ke Tkalounovým přichází na návštěvu dcera Helenka s vnoučkem Tomíkem a stěžuje si, že ji opustil manžel. Rodiče se ji snaží uklidnit, maminka jí vypráví o otcově novém rozmaru. Podezírá ho, že chce ve výkupním okénku laškovat se zákazníci.

První den v obchodě se Tkaloun seznamuje se zamlklým kolegou Řezáčem, kterému přezdívali Mluvka, s mladíkem, jež pracuje u lisu, pročež se mu říká Úlisný, i s některými zákazníky.

Učitel díky nové práci jenom kvete. Baví ho řešit nejen problémy dcery Helenky, která se po smutném rozchodu zhlédla v podivné sektě, ale i svých zákazníků, se kterými si rád vypráví. Důchodkyni Lamkové hlásí, jaké mají v obchodě slevy, postarší dámu Kvardovou se pokouší seznámit s Řezáčem, který se jí líbí. S kolegou Úlisným, neúspěšným lovcem žen, se snaží rozluštit záhadu pokresleného břicha mladé blondýnky Lucie.

Manželka se doma cítí opuštěná, volný čas tráví doučováním německého jazyka. Jejím žákem je beznadějný šišlající úředník Wasserbauer. Přemlouvání, aby zůstal doma, Tkaloun vtipně glosuje, ale nesouhlasí s ním.

Za učitelem přichází bývalý kolega Robert, nabízí mu, zda by se nechtěl vrátit do školy. Tkaloun rezolutně odmítá, nová práce ho naplňuje víc než učení. Robertovi se líbí Helena, Tkaloun vymýšlí plán, jak by se jí měl dvořit, ale zamlčí, že je jeho dcera.

Učitelova přítomnost ve výkupně lahví svědčí všem. Řezáč se začíná sbližovat s Kvardovou, Úlisný získá telefonní číslo Lucie, staré paní Lamkové nosí Tkaloun domů nákupy a zařídí jí lékařskou prohlídku, ostatním rozdává rady a rozumy. Pomůže i bývalému zeti Karlovi, který se stydí, že opustil Helenku. Svěří se mu se svými představami a touhami a žádá ho, aby mu předepsal léky na uklidnění.

Tkaloun namluví Robertovi, že se na něj Helena vyptávala. Posílá ho za ní a radí mu, jakým způsobem na ni má zapůsobit. Helena nic netuší, vztahu se brání, ale Robert je na Tkalounovo naléhání trpělivý a nakonec se s Helenou sblíží.

Tkaloun v poště objeví nabídku na mechanický stroj, který přijímá lahve sám. Společně s Úlisným ji zničí, ale má strach, že by o svoje milované zaměstnání mohl přijít. Jeho pozornost na okamžik odvede kolegyně Ptáčková, která ho zve k sobě na návštěvu.

Když se jednou Tkaloun náhodou ocitne sám v kanceláři ředitele, přijdou řemeslníci namontovat nový automat na lahve. Tkaloun se vydává za vedoucího a pošle je pryč. Mechanizaci obchodu však nemůže odkládat donekonečna.

Učitel se rozhodne využít nabídky kolegyně Ptáčkové a míří k ní na romantickou schůzku. Ve dveřích však potkává jejího manžela. Aby se neprozradil, zalže, že shání doučování pro známého chlapce. Tkalounová se mezitím slavnostně obleče a míří za manželem do obchodu. Doma se žena správně domnívá, že měl schůzku, Tkaloun zapírá, ale manželka mu nevěří.

Tkaloun, zklamaný z neúspěchu, přeje radost alespoň druhým, proto za Ptáčkovou posílá kolegu Úlisného. Mladíkovi však namluví, že se jedná o hodiny matematiky. Překvapení čeká i Tkalounovou. Její žák Wasserbauer mluví německy perfektně, ngramotnost předstíral, aby s ní mohl být. Když jí vyzná lásku, je Tkalounová zaskočena.

Řezáč chystá svatbu s vdovou Kvardovou. Oddávajícím je úředník Wasserbauer. Po obřadu se koná hostina. Wasserbauer se na ni veře, aby mohl být s Tkalounovou, učitel však pspíchá do práce. Tam ho ale čeká nemilé překvapení – přijímací stroj na lahve je již nainstalován. Zklamaný se vrací na hostinu, kde jeho manželka vášnivě tančí s Wasserbauerem. Doma jí to vyčítá, žena má radost, že ji má ještě rád a žárlí. Při představě, že by mohl ztratit svoji manželku, ho opouští i myšlenky na ostatní ženy.

Manželé slaví výročí. Jako dárek připraví Tkaloun pro oba let balónem. Matka zařídí, že je poveze dceřin nový přítel. Vychází najevo, že Tkaloun je Helenčin otec a že se s Robertem už dlouho zná. Oba muži se baví, ženy jsou rozzlobené. Tkalounovi nastupují do balónu a vydávají se na dobrodružnou cestu. Těsně před odletem pilot opustí koš a už do něj nestihne nastoupit. Manželé se ocitnou ve vzduchu sami, musí jen za pomoci pokynů telefonem řídit balón.

Helena odmítá mluvit s Robertem. Strach o rodiče je však silnější, proto ho vyslechne, a když zjistí, že všechno byla akce otce, o níž Robert nevěděl, odpustí mu. Tkalounovi se s balónem málem utopí, na poslední chvíli se jim podaří odvrátit katasrtofu a nakonec úspěšně přistanou.

Tkaloun objeví novou práci, která se mu stane radostí. Je průvodčím ve vlaku.

2.1.5. Postava učitele ve filmu Vratné lahve

Učitel Tkaloun je čerstvý penzista, pro nějž jsou základními lidskými hodnotami úcta, slušnost a pravda. U svých žáků potřebu dodržovat tyto zásady nenachází. Tkaloun uznává životní zkušenosti a je zvyklý chovat se ke starším lidem zdvořile, což sám dokazuje pomáháním důchodkyni Lamkové.

Po letech, která strávil vzděláváním žáků, je překvapen a hluboce rozrušen drzími reakcemi a připomínkami dětí ve třídě i jejich chováním mimo ni. Současným dětem nerozumí a nechápe, jak mohou bez morálních zásad žít. Žákům připadá samozřejmé, že učitele nemusí zdravít, když už je nevzdělává, že mohou učiteli kazit práci vyrušováním a zesměšňováním jeho výkladu.

Učitel se snaží jednat tak, aby si sám sebe dokázal vážít. Sebeúctu mu podkopávají nejapné poznámky žáka Vágnera, zareaguje na ně tím, že na něj vyždímá houbu. Z pohledu pravomocí učitele se provinil, ale z pohledu své lidskosti udělal správnou věc, protože se striktně postavil za ideál, kterému věří.

I když mu hrozí nepříjemnosti způsobené „napadením“ Vágnera, své přesvědčení nezmění

a odmítne se žákovi omluvit. Místo toho raději opouští zaměstnání, které mu dlouhá léta přinášelo radost a naplnění.

Ve filmu jsou taktéž zmiňovány psychické i fyzické potíže, jimiž učitelé trpí. Tkaloun s kolegyní Ptáčkovou sdílí nespavost, kterou léčí různými léky nebo svalují na zemětřesení v Japonsku.

Dalšími pedagogy ve filmu jsou ředitelka Marie, a učitel informatiky Robert.

Ředitelka Marie je evidentně zkušená žena, která však nad své osobní postoje a názory musí stavět prospěch školy, proto Tkalouna nabádá, aby se žákovi omluvil. Jeho otec je sponzorem školy, bez jehož peněz by si ředitelka nemohla dovolit zřídit novou běžeckou dráhu.

Mladý kolega Robert Landa je svým věkem k žákům blíží. Navíc vyučuje informatiku, proto s dětmi sdílí nadšení pro počítače i jejich slangovou a někdy i vulgární mluvu.

S Tkalounem si rozumí, jeho pevné postoje a jasná přesvědčení respektuje, ale sám je nesdílí.

2.1.6. Citát z filmu Vratné lahve

Ředitelka: Pepo, prosím tě, ty mi vysvětli, co tě pudí k tomu ždímání, vždyť to není normální.

Tkaloun: Já nevím. Asi že ho chci zchladit, aby přestal, nebo co...

Ředitelka: Já to nevidím jinak, než jako písemnou omluvu rodičům, Pepo.

Takloun: Ne, Maruško, mlouvat já se nebudu. Já to vyřeším jinak, já už to nebudu dělat.

Ředitelka: To už jsi slíbil minule, Pepo.

Tkaloun: Ale já nemyslim to ždímání. Já už nebudu učit, jsem se rozhod, protože já už tady nejsem rád.

2.2. Učitel komickou postavou

Učitelské povolání ztratilo v poslední době mezi dětmi bývalou vážnost. Příčinou může být špatné sociální postavení učitelů, výrazné snížení jejich pravomocí, ale i vžitá představa o nich, které ve veřejnosti panují. Filmová tvorba na tuto skutečnost odpovídá zobrazením pedagoga jako komické postavy. Ve filmech, které mají učitele parodovat, se objevují karikatury pedagogů notně podpořené jejich zjevem. S nadsázkou a humorem učitele představují snímky *O zapomnětlivém černokněžníkovi*, *Slunce, seno, erotika*, trojdílná série *Kameňák* a němá groteska *Skřítek*. Dva z uvedených titulů jsou rozebrány detailněji.

2.2.1. O zapomnětlivém černokněžníkovi

Ve filmovém studiu probíhá porada o natáčení nové pohádky *Dlouhý Široký a Bystrozraký*. Na filmu se začne brzy pracovat, ale stále ještě chybí obsadit hlavní roli – černokněžníka. Režisér se zlobí, nikdo z herců se mu pro roli nezdá dost dobrý.

Pracovníkům studia nosí kávu i Jaromil Pechvogel, který slíbí učitelce své mladší sestry Marušky, že jí a její třídě zařídí exkurzi do filmového ateliéru, aby děti viděly, jak vzniká pohádka.

Na nedalekém opuštěném hradě se po dlouholetém spánku probouzí černokněžník. Jeho černý pes Fram ho zavede k dalekohledu, kterým černokněžník dohlédne až do filmového ateliéru. Rozhodne se vyhledat režiséra, aby mu ukázal, jak vypadá opravdový černokněžník.

Do Barrandovského studia přichází na exkurzi skupina dětí, mezi nimi je Maruška, ale i dva zlobiví spolužáci Hnidák a Hnojil, s paní učitelkou. U vrátnice se potkávají s černokněžníkem oblečeným do dlouhého pláště a vysokého klobouku. Aby lépe zapadl, změní si pomocí čarovné skleněné koule oblečení podle toho, jaké nosí ti, kteří jsou kolem něho. Nejprve si změní oděv na monterky, později ho vysřídá za brnění a nakonec i za pionýrský кроj.

V kantýně potká herečku převlečenou za čarodějnici, o které si myslí, že je opravdová. Komparzisti mu poradí, kde najde režiséra. Ten je černokněžníkem ohromen a chce ho angažovat pro roli v pohádce.

Filmařům se práce nedaří. Natáčení kazí černokněžník, ale i Hnidák s Hnojilem. Černokněžník propálí kostým herci ztvárňujícímu Širokého, a když jdou kolem děti, nechá dokonce vybuchnout kulisu. Zlí žáci zase spustí obrovskou vrtuli, čímž filmařům odletí peníze, nábytek i rekvizity.

Jaromil vezme děti na prohlídku filmových ateliérů, cestou potkají děsivého černokněžníka. Ten vyhledá režiséra, nechá se najmout jako herec, protože ho kažení pohádek začalo bavit.

Maskéři odlévají černokněžníkovi sádrovou masku. Hnidák s Hnojilem při té příležitosti ukradnou jeho kouzelnou kouli. Učitelka jim ji ale zabaví a pošle Marušku, aby ji herci odnesla zpět. Ten je ale ze ztráty koule rozčilený a holčičce vynadá. Dívka se lekne a i s kouzelnou koulí utíká za Honzíkem, který se schoval v ateliéru, protože tam chce strávit noc.

Černokněžník hledá děti, na pomoc přivolá i svého psa Framu, který dětem kouli sebere a vrátí ji majiteli. Jen co si přičaruje večeri, přestane si však černokněžník koule zase všímat a děti mu ji opět seberu. Není jim ale k ničemu, protože s ní neumějí zacházet. Během pokusů získat kouli zpátky se černokněžník různě proměňuje, ale nikdy tak, jak měl v plánu, protože je zapomnětlivý a bez koule se mu čarování nedaří. Nakonec všechna kouzla splete do jednoho a promění se v ohyzdnou obludu. Děti přecháží nočním Barrandovem a bojí se. Ještě několikrát se černokněžníkovi podaří je dostihnout, ale děti vždycky uprchnou.

Zapomnětlivý černokněžník zkouší různá zaříkávadla, chce vyčarovat klec, do které by děti zavřel, ale omylem uvězní sebe.

Ráno najdou filmaři v ateliéru černokněžníka spícího v kleci. Přivolaní policisté přivedou znovu třídu, děti vrátí bezbrannému černokněžníkovi čarovnou kouli. Ten jim za to slíbí, že se ještě jednou promění v obludu, aby se děti pobavily.

Paní učitelka ho nazve podvodníkem, proto černokněžník v obludu promění ji. V nastalém zmatku černokněžník zmizí i s klecí a vrací se zpět do hradu.

Po návratu z exkurze čte Maruška sloh, který o výletě napsala. Paní učitelka jí vyčítá, že si černokněžníka vymyslela, v tom vchází do třídy nový učitel, který vypadá úplně stejně jako černokněžník z Barrandova.

2.2.2. Postava učitele ve filmu O zapomnětlivém černokněžníkovi

Učitelka ve filmu působí spíše jako karikatura, jedná se cíleně o komickou roli. Už jméno Vyčichlová působí legračně. Její chování a repliky parodují utkvělé učitelské fráze návyky, například oslovování skupiny v jednotném čísle, zapisování zlobivců do notýsku nebo zabavení hraček, které děti dostanou zpět na konci školního roku. I učitelčino oblečení a účes parodují nemodernost, zastaralost a jistou upjatost pedagogů.

Komicky vyznívá i fakt, že název hodiny, při které Maruška čte svoji slohovou práci, je Rozvíjíme tvořivé myšlení, a přitom učitelka kritizuje přílišnou fantazii dítěte.

Vyčichlová je zobrazena co možná nejodporněji. Má protivný hlas, školometský přízvuk, je vlezlá a působí ne příliš moudře. Dětem vyhrožuje, pouští hrůzu, ale vzniklý problém většinou vyřešit nedokáže.

Učitelka nestojí za svým názorem, je zvyklá lhát nebo alespoň obracet pravdu ve svůj prospěch. Třídní zlobivci Hnidák a Hnojil jsou jí často kritizováni, ale když jako jediní souhlasí s ní a ne s Maruškou, použije je jako svědky.

Ve chvíli, kdy děti projeví svůj názor, označí to za drzost, zlobí se a odvádí pozornost. Dostatek argumentů pro rozumnou polemiku většinou nemá, děti působí jako hodné nápadité dobro kontrastující s hloupým omezeným zlem v podobě učitelky.

2.2.3. Citát z filmu O zapomnětlivém černokněžníkovi

Učitelka: Zde Vyčichlová, já jsem třídní učitelka vaší sestry Marušky. Maruška říkala, že bychom se na vás mohli obrátit ohledně exkurze. Prý připravujete natáčení nějaké pěkné pohádky. Děti by se nejen pobavily, ale i poučily. My máme ve škole havárii a v zoologické zahradě už jsme dvakrát byli.

.....

Učitelka: Klid, zastav se! Seřad'te se, spočítejte se, nikdo nechybí.

Tak, děti, a todleto, to je Barrandov. Teď mě poslouchejte! Tady vzorně v tichosti počkáte. Nikdo nebude zlobit. Protože jinak - dělám to sice nerada, ale - okamžitě si ho zapíšu. Takže!

Kdo to byl? Hnidák, Hnojil. Známe figury, že? Nevíte o tom něco?

Žáci: Ne, prosím.

Učitelka: Takže to byl přece jenom Hnidák s Hnojilem. Dej mi to sem, no dělej, dělej. Tak, a když se budete slušně chovat, tak to dostanete na konci školního roku zpátky.

2.2.4. Kameňák

Ráno se v posteli probouzí Pepa a Vilma Novákovi. Vilma odchází do školy, kde pracuje jako učitelka. U snídaně manželovi vysvětluje, že se dnes v práci zdrží, protože pořádají konkurs na nového učitele. Ke stolu přichází i dcera Julie, která pracuje v místní nemocnici jako zdravotní sestra, a mladší nezbedný syn Pepan.

Pepa slouží na policejní stanici. Je šéfem nepříliš chytrého a schopného policejního týmu. Do práce mu zavolá manželka. Stěžuje si, že ji cestou do práce přepadl a oloupil zloděj.

Marie ve škole potkává adepta na práci fyzikáře. Je to mladý učitel Adam. Ředitel ho však odmítá, protože se mu nelíbí, že pokukuje po Marii. Ředitel žárlí, protože má s Marií poměr. Místo fyzikáře nakonec získává Eva Vítková, která tvrdí, že měla s ředitelem poměr.

Na místním zámku bydlí lord se svou manželkou a sluhou Jamesem. Lord se sluhovi svěřuje, že vlastní rodinný poklad – modrý pramen. Více se však James nedozví, jedná se

totiž o Lordovo tajemství.

O modrý pramen se zajímá i matka představená z kláštera. Není to ve skutečnosti žena, za světici se vydává několikrát trstaný zločinec, který mezi jeptiškami skrývá své kumpány přestrojené za ženy. Společně s Jamesem, primářem z nemocnice Líbalem a místním mafiánem Leem se snaží k Lordovi vetřít.

Večer se rodina Novákových opět setkává doma. Julie Odchází na schůzku s přítelem, který má vycházky z vojny, Pepa Vilmě předává její ukradenou peněženku, kterou se mu podařilo získat zpět. Manželé plánují romantický večer, proto posílají Pepana na večeři k babičce. Babička s dědečkem se stále hádají.

Druhý den do školy nastupuje nová učitelka fyziky. Mezi žáky způsobí velký rozruch, protože se líbí chlapcům i kolegům.

Leo v městečku chystá otevření nového nočního podniku. Zve celou smetánku města, hlavně své kumpány v čele s doktorem Líbalem. Na seznamu pozvaných jsou i manželé Novákoví. K překvapení všech je hlavním číslem programu vystoupení nové mladé fyzikářky. Ta tančí u tyče a zpívá.

Ráno Vilma odváží dceru do nemocnice. Cestou se Julie svěřuje, že opustila svého přítele a začala se stýkat s ženatým milencem. Matka je rozrušená do té míry, že přehlédne červenou barvu na semaforu a omylem srazí novou učitelku fyziky.

Matka s dcerou odvezou učitelku domů, kde se o ni stará zdravotní sestra Julie. Když učitelka omdlí, všimne si dívka, že ve skutečnosti to není žena, ale převlečený muž.

Vilma využívá toho, že její manžel odjel na školení a pozve si domů svého milence – ředitele školy. Nečekaně se Pepa však vrací domů. Vilma ukryje ředitele do skříně, manžel přichází s nabitou puškou a milenci vyhrožuje.

Julie je přistihnuta v parku na schůzce s novým přítelem převlečeným za ženu. Městem se šíří fáma, že je policistova dcera lesba. Ředitel školy si pozve učitelku na kobereček, vyčítá jí homosexuální vztah a ukončuje s ní pracovní poměr. Profesorka sundává paruku, svléká šaty a přiznává, že se přestrojila kvůli sázce.

Na koncertě, kde má zpívat sbor jeptišek, vychází najevo, že se jedná o přestrojené muže, policista je odvádí do vězení. Ze země vytryskne pramínek modré tekutiny, návštěvníci akce zjišťují, že je to modrý pramen, kouzelný lék na erekci.

V celém filmu jsou vyjma plytkého děje pozoruhodné i extrémně špatné herecké výkony.

2.2.5. Postava učitele ve filmu Kameňák

Ve filmu se objevuje několik pedagogů, učitel základního vzdělávání však pouze jeden. Jedná se o učitelku prvního stupně základní školy.

Učitelka je spíše parodií, hovoří zbytečně pomalu, při oslovování dětí zatleská. Při hovory s žáky přehnaně artikuluje a nepřírozeně emocionalizuje svůj projev výrazným klesáním a stoupáním hlasu.

Je poměrně laxní k nekázni a vulgaritám žáků, vzniklé problémy neřeší. Působí jako neschopná naivní osoba v kontrastu se světem protřelými a suverénními žáky, obzvláště s klasickým zobrazením rebela Pepíčka.

Cílem zobrazení učitele zde patrně nebylo ukázat pedagoga, který svou prací ovlivňuje žáky, ale zesměšnit vžitě stereotypy a představy o učiteli základního vzdělávání, které se na školách v menší míře stále ještě objevují.

Ostatní učitelé, působící v oblasti středního vzdělávání, jsou zde paradoxně prezentováni jako pohotoví, vtipní a inteligentní kantoři.

2.2.6. Citát z filmu Kameňák

Učitelka: A opravdu tatínkovi nikdo s tím domácím úkolem nepomáhal, Pepíčku?

Žák: Nikdo.

Učitelka: Tak tatínkovi vyříd', že Wolker byl Jiří, ne Johny. No, jaký otec, takový domácí úkol.

Tak děti, dneska odpoledne k nám přijde pan fotograf a budeme se fotografovat. Nezapomeňte se pěkně usmívat na té fotografii, budete mít celoživotní památku. Až se na ni za dvacet let podíváte, tak si řeknete: To je Kája a on je z něj dneska pan inženýr. A tohle je Maruška, že, a ona má dneska takové pěkné tři děti, vid', Pepíčku.

Žák: A tohle je naše paní učitelka a ta už je dneska dávno mrtvá.

2.3. Učitel v tíživé finanční situaci

Jak už zmiňuje kapitola 1.4., postavení učitelů ve společnosti nebylo a není z hlediska jeho majetku ideální. Učitelské povolání je tradičně odměňováno podprůměrnou mzdou, proto pedagogové musí často své zaměstnání opustit, tak jako učitel Oskar ve filmu Nestyda, nebo si sehnat lépe placený přivýdělek, což je případ učitele Oskara z filmu Výchova dívek v Čechách. Osudy obou Oskarů jsou popsány v následujících kapitolách.

2.3.1. Nestyda

Oskar vyměnil učitelskou profesi za lépe placené místo moderátora počasí v televizi.

Jednoho dne Oskar zjistí, že mu na manželce Zuzaně vadí její extrémně velký nos. Zamiloval se totiž do mladičké a vášnivé chůvy jejich synka.

Aby mohl s milenkou trávit více času, pošle manželku na hory a v televizním vysílání zalže o počasí, aby se žena nevracely brzy. Je za to potrestán výpovědí. Navíc se manželka dozvídá o jeho nevěře. Oskar odchází z domova a začíná se živit odvážením aut opilých řidičů. Nezávažný život s milenkou ho zpočátku baví, ale později zjišťuje, že na rozdíl od sečtělé a vtipné Zuzany se nepohybuje na jeho intelektuální a kulturní úrovni.

Zatímco Oskar je v životě poměrně neúspěšný, moderátorka Zuzana se seznamuje s milým lesníkem Matějem, který si rozumí s ní i s jejím synem Jakubem. Matějovi Zuzana připadá krásná a dokáže plně ocenit všechny její kvality.

Zuzana nejprve váhá, jestli se má s Matějem sblížit, odvahu jí dodává matka Oskara, která s ní souhlasí více než se synem. Na její doporučení se společně s Matějem a jeho dcerou vydávají na výlety a zažívají okamžiky obyčejného štěstí.

Po hádce s chůvou potkává Oskar v baru stárnoucí zpěvačku Noru, která ho okouzlí svým šarmem a životním nadhledem. Oskar se jí okamžitě začíná dvořit. Zběsilému tempu své mladé přítelkyně přestává stačit, vybírá si proto soužití s Norou. Společně s ní se dostává na přední stránky bulvárních časopisů a do popředí zájmu médií. Kvůli velkému věkovému rozdílu někteří Nořini přátelé považují Oskara za jejího syna.

Nakonec se Nora s Oskarem kvůli tomu rozejdou. Oskar zapíjí v nočním podniku, potkává tam svou bývalou žačku, která se stala prostitutkou. Když z nevěstince opilý odváží přítele, odejme mu policie řidičský průkaz, čímž se připraví o další možnost obživy.

Na rozdíl od Zuzany nemá Oskar vůbec nic. Svým životem plným společnosti se nechtěně propracoval k úplné samotě. Vánoce tráví se synem Jakubem v polovičatě zařízeném bytě. Společně koupí vánočního kapra a hodí ho do Vltavy. I když se zdá, že kapr zemřel, najednou odplouvá řekou pryč.

2.3.2. Postava učitele ve filmu Nestyda

Hlavní postavou je učitel českého jazyka Oskar, který svou práci musel opustit kvůli

nedostatečnému finančnímu ohodnocení a začal se věnovat lépe placené profesi moderátora. Ve filmu jsou prezentována dvě období – čas, kdy učitel začínal pracovat ve škole, byl plný přesvědčení a ideálů a doba, kdy už školu opustil.

V prvním roce učitelské kariéry byl Oskar odhodlaný vykonávat svou práci dobře, věřil svým zásadám a řídil se idealistickými přesvědčeními. Práci neodbýval, byl zapálený do každého úkolu, který dostal.

Svým svěřencům se snažil předávat úctu k hodnotám, velký důraz kladl na pravdu, pokoušel se žáky oslovit poezií a jazzem, žil hlubokými myšlenkami a věřil jim.

Potřeba finančně zajistit rodinu ho však od učitelského poslání odvádí a Oskar se nechá semlít konzumní společností, jejímž cílem je osobní profit za každou cenu. Svá přesvědčení pomalu opouští v domněnku, že je mu stále lépe, běžnými všednostmi jeho života se začíná stávat podvádění a lhaní.

Když ho nezřízený život zanesl do veřejného domu, setkává se se svou bývalou žákyní. Vzpomínka na čistá a opravdová léta ho přivádí k zjištění, že dospěl pouze k vnitřní prázdnotě a touží opět věřit hodnotám, které uznával dříve.

2.3.3. Citát z filmu Nestyda

Bývalá žačka: Pamatuješ si, cos nám říkal o tý štafetě lidství?

Oskar: No samozřejmě. Podstatou učitelova poslání není naučit žáky předložky nebo kysličníky, ale předat jim cosi jako štafetu lidství. Já vím, že to zní pateticky, ale v podstatě si to myslím doteďka.

Bývalá žačka: Takys nám říkal, že učitel stojí na opačném břehu řeky než jeho žáci – na břehu dospělosti – a vyučování není nic jiného, než učitelovo neustálé volání, aby za ním žáci připluli.

Oskar: To víš, no, učil jsem první rok, nový kostě, znáš to.

2.3.4. Výchova dívek v Čechách

Učitel a začínající spisovatel Oskar Vegh dostává nabídku, aby si ke svému nízkému platu přivydělal soukromým doučováním dcery místního milionáře. Po domluvě s manželkou se rozhodne, že se raději než doučování neznámé dívky bude věnovat psaní nové knihy. Ve své fantazii rozvíjí příběh, který by se mohl udát, kdyby nabídku přijal a začíná ho zpracovávat.

Literární hrdina – Oskar, taktéž učitel - přichází do honosné milionářovy vily, poznává svou žačku ze školy Agátu i jejího otce, Karla Krále. Ten, po přečtení autorovy knihy, se rozhodl ho angažovat jako soukromého učitele pro starší dceru Beatu.

Učiteli se zprvu nelíbí pracovní doba, která by znamenala strávit v přítomnosti Beaty osm hodin týdně, ale po Králově velkorysé nabídce finanční odměny přijímá.

Oskar pracuje jako učitel českého jazyka na základní škole. Žáci ve třídě jsou neukáznění a nepřemýšliví. Ředitel je zapálený rybář, obdivující americkou armádu. Po vyučování ho Král odveze na oběd k sobě domů. Tam ho seznamuje s osudem Beaty. Učitel se dozvídá, že studovala vysokou školu, kterou opustila po prvním ročníku, že ráda kreslila a věnovala se tvůrčímu psaní. Od Agáty potom, že sestra nekomunikuje, a od její matky zjistí dívčín věk – dvacet let.

Z luxusního oběda se Oskar vrací domů do panelákového bytu ke svojí mírně upjaté, ale

milující a inteligentní ženě a dceři Báře. Manželka není učitelovou novou aktivitou příliš nadšena, ale vidina přivýdělku i jí připadá zajímavá.

Oskar vstupuje do Beatina pokoje – okna jsou zatažena, pokoj přeplněn spoustou zvláštních věcí, hudebními nástroji a plakáty. Beata leží na posteli, kouří a učitele si nevšímá. Oskar se pokouší ji zaujmout citátem a několika otázkami, ale Beata je netečná, chová se, jako by v pokoji nikdo nebyl.

Když během dvou hodin z Beaty vytáhne jedinou větu, stěžuje si Oskar Královi, a práci chce opustit. Ten je však nadšen. Beata prý promluvila po extrémně dlouhé době. Král učiteli zaplatí balíčkem tisícikorun.

Učitel se svého kolegy vyptává na Beatu, dozvídá se, že byla výtečnou studentkou. Ostatní ho varují před spoluprací s místním mafiánem a diví se mu, že se nebojí s ním stýkat.

Při další hodině s Beatou se Oskarovi opět nedaří, otec však trvá na tom, aby pokračoval a pomáhal jeho dceři objevit krásy života po těžkém rozchodu.

Ani další setkání však nepřinese žádný výsledek, Beata učitele vyhodí, ten zklamaně odchází domů, kde manželka plánuje letní dovolenou. Odejít od Krále je složité, protože na náhlý přísun peněz si rodina pomalu začíná zvykat.

Učitele však už ale nedrží u Krále pouze peníze, s milionářem se spřátelí, a i Beata začíná pomalu rozvazovat, hovoří čím dál častěji, zprvu ještě nepřátelsky, postupně si však učitele začíná oblibovat.

Oskar s manželkou Andělou a dcerou Bárrou za peníze od krále poprvé odjede na dovolenou k moři. Ze slunečné idylky je však vyruší asistent Karla Krále, žádá učitele, aby z dovolené odjel a vrátil se domů. Jako náhradu za manželovu přítomnost předá Anděle další peníze. Když chce učitel znát důvod náhlého zájmu o něj, dozví se, že setkání si vynutila Beata.

Po dovolené je Beata jako vyměněná. Předává učiteli dárek, směje se, je veselá, milá a upovídaná. Mezi ní a učitelem vznikají sympatie silnější než by měly. Postupně se mezi nimi rozvine i milenecký vztah. Beatě nový partner svědčí. Mění svůj životní styl, vychází mezi lidi, rekonstruuje svůj pokoj. Rodiče jsou nadšeni a nešetří dalšími přídělky peněz. Stejně nadšení však nesdílí Oskarova žena, která začíná mít pocit, že je manžel mimo domov až příliš často.

Oskar je nucen začít Anděle lhát. Aby nepojala podezření, že je jí nevěrný, snaží se být čím dál lepším manželem – plánuje pro rodinu výlety a zážitky, což ho velmi unavuje, stejně jako vztah s nevyzpytatelnou a živelnou Beatou.

Kazit se začíná i jeho přátelství s Králem. Ten si totiž vztahu mezi svou dcerou a učitelem všiml, a potencionální zeť se mu příliš nezamlouvá. Nakonec učitele propustí.

Aby mohli trávit co nejvíce času spolu, začne Beata vyučovat na stejné škole jako Oskar. Práce ji nesmírně baví a naplňuje, dětmi se zaobírá do té míry, že pomalu přestává k životu potřebovat Oskara. Když se k její samostatnosti přidají ještě výčitky svědmi a pocit provinění kvůli Oskarově ženě, vztah ukončí.

Manželka však o Beatě ví, proto se učitel v rámci rodinného klidu rozhodne školu opustit a začít pracovat v nakladatelství.

S Beatou se setkává ještě několikrát, ona mění image, životní styl, vyznání a neustále se hledá. Jednoho dne najde Oskar ve schránce oznámení, že Beata spáchala sebevraždu.

Když autor knihu dopíše, potkává na autogramiádě skutečnou Beatu Královou, dívku, jež na začátku filmu odmítl, a svůj smyšlený příběh může doplnit o konkrétní tvář.

2.3.5. Postava učitele ve filmu výchova dívek v Čechách

Celý příběh je postaven na myšlence nedostatečného odměňování pedagogů. Kdyby hlavní hrdina netrpěl finanční nouzí, nepřijal by nabídku na přivýdělek a žádná ze situací, o kterých film vypráví, by se nestala.

Vzhledem k tomu, že se film odehrává velkou měrou ve školním prostředí, učitelů se zde objevuje několik. Oproti obvyklému složení pedagogického sboru základních škol se ve snímku objevuje hned několik učitelů – mužů.

Hlavní postavou filmu je učitel Oskar představovaný poměrně realisticky, bez zobrazení nadsázky nebo příkras. Oskar žije poměrně běžným, možná až nudným životem. Z jeho častého používání citátů je znát, že se jedná o člověka sečtělého a vzdělaného. V tomto ohledu je dost podobný učiteli Tkalounovi, který ve filmu Vratné lahve také často cituje klasiky literatury.

Povolání, které Oskar chápe spíše jako poslání, ho sice vnitřně naplňuje a umožňuje mu formovat další generace, ač se často tváří značně nezformovatelně, ale bohužel celou jeho rodinu uvrhává do strádání materiálního. Během filmu se několikrát objeví scéna, v níž manželé mnohými údery zprovozňují starý televizor, manželka si suší vlasy obstarožním modelem fénu, který se používal na počátku osmdesátých let.

Veghových život bez luxusu zdá se nevádat, jako moudří a vzdělaní lidé unárají jiné hodnoty, ale když se najednou objeví nabídka výrazně vylepšit rodinný rozpočet, jsou kvůli penězům ochotni ustoupit z mnoha svých zásad.

Král nabízí Oskarovi 20 000 Kč měsíčně za několik hodin strávených s jeho dcerou a jednorázové odměny za mimořádné úspěchy. Taková částka byla v roce 2007, kdy film vznikl, více než dvojnásobkem průměrného učitelského platu. Není tedy divu, že rodinný standard výrazně stoupne. Peníze však v tomto snímku neznamenaí nutně štěstí. Manželé jsou totiž postupně a nenápadně ochotni jim obětovat celý svůj soukromý život.

Ve filmu se objevuje hlavně Oskar, ale jsou zde zachyceni i někteří jeho kolegové. Přístupy a náhledy jednotlivých postav jsou odlišné. Zatímco Oskar s žáky vychází jednoduše, přistupuje k nim přátelsky, hovoří s nimi narovinu, často je vtipný, v hodinách ani mimo ně nevyžaduje přílišnou morálku (dětí si při hodině posílají vlašťovku, ale on zvesela vykládá dál o kráse českého jazyka) a má pro ně pochopení (na výchovném koncertu jim dovolí poslouchat hudbu ze sluchátek, protože klasika by je nebavila), najdou se mezi jeho kolegy i takoví, kteří o dětech hovoří s despektem, považují je za hloupé a neschopné.

Zástupcem takto vyličeného pedagoga je učitelka sexuální výchovy, která žákům rozdává „němou mapu ženského genitálu“ a kolegyně ji musí opravovat. Další z učitelů se dokonce žáků bojí, což dokazuje mladý kolega, kterého prý osmáci honili až ke sborovně, nebo kolega Stříbrný, jehož žáci přivázali na kruhy a nechali ho tam viset čtyřicet minut.

2.3.6. Citát z filmu Výchova dívek v Čechách

Oskar: Chudoba, ta prašivá psice, již polehává na našem prahu.

Dcera: Fakt jsme chudý?

Oskar: Už jsi někdy viděla bohatého učitele? Ale uvidíš!“

2.4. Učitel s lidskými problémy

V posledních letech dvacátého století začal být učitel nahlížen nejen z profesního, ale hlavně z lidského hlediska. Učitelé začali být zobrazováni mnohem citlivěji než dosud. K filmům, které prezentují učitele především jako lidskou bytost, patří snímky Vratné lahve, Výchova dívek v Čechách, Jak se krotí krokodýli a Venkovský učitel. Posledním dvěma zmiňovaným jsou věnovány následující řádky.

2.4.1. Venkovský učitel

Do malé vesničky přichází nový učitel tamější základní školy Petr. Ředitel je pyšný, že do svého pedagogického sboru získal učitele, který dříve působil na městském gymnáziu, ale zároveň učitele podezírá, proč se rozhodl učit zrovna tam. Ubytuje ho v domku u staré babičky, kde mu narychlo vytvořili improvizovaný pokojíček.

Mezi obyvateli i žáky se učitel brzy začne těšit oblibě a vážnosti. Děti ho mají rády,

protože k nim přistupuje pozitivně, učí zajímavým a pokrokovým způsobem, dospělí ho obdivují pro jeho přehled a váží si ho.

Ve vsi potkává svou bývalou studentku z gymnázia Báru, spřátelí se s vdovou Marií a jejím synem Láďou. Poznává, jak funguje svět, který ve městě neznal, dozvídá se o lidských osudech a vztazích mezi nimi. Marie mu vypráví, že ji manžel, než zemřel, bil a ubližoval jí, také mu ukazuje studnu, ve které není voda, protože ji bývalý muž nestihl dokončit.

S Marií a její rodinou se Petr sbližuje stále víc. Pomáhá Marii s prací v hospodářství, sdílí s ní problémy spojené s výchovou syna, když se však žena pokouší o fyzický kontakt, Petr nereaguje. Marie si to vysvětluje tak, že je pro něj příliš stará.

Při návštěvě Prahy matka Petrovi vyčítá, že opustil gymnázium a slibnou kariéru v Praze. Snaží se ho přesvědčit, aby kontaktoval bývalou přítelkyni. Petr se matce přiznává, že je homosexuál.

Marie prosí Petra, zda by mohl doučovat jejího syna. Petr se snaží, chlapec však nemá o výuku zájem, raději se věnuje počítačovým hrám. Má problémy s přítelkyní Bárou, připadá si vedle ní hloupý, ale ani to není pro učení dostatečná motivace.

Do hodiny přírodopisu přichází muž vydávající se za školního inspektora. Ve skutečnosti je to Jirka, Petrův bývalý přítel z Prahy, před kterým se odjel ukrýt na venkov. Přemlouvá ho, aby se k němu vrátil, ale Petr nesouhlasí. Jirka lidmi z vesnice opovrhne. Když zjistí, že Petrovi se líbí Mariin syn, začne se dvořit Báře. Na večerní zábavě se Jirka s Láďou kvůli Báře poperou, potom opilí odcházejí spát k Petrovi. Ráno se dozvědí, že babička, u které učitel bydlel, v noci zemřela.

Jirka odváží Báru do Prahy. Ta se zlobí na Láďu, že se chová jako hulvát a holduje alkoholu.

Petr je z právě proběhlých událostí zdrcený, útěchu se snaží najít v kostele, ale zbytečně. Jeho smutné rozpoložení naruší Láďa, který ho opět prosí o pomoc s matematikou. Chce být vzdělaný, aby se vyrovnal své přítelkyni. Petra jeho zájem těší, zároveň je však rozrušen chlapcovou přítomností. Dvojice spolu tráví stále více času. Kromě matematiky diskutují i jiná témata, Petr poslouchá chlapcovo vyprávění o jeho životě a cítí k němu náklonnost stále silněji.

Láďa odjíždí do města skládat opravné zkoušky, které díky Petrovi úspěšně absolvuje. Se svou radostí se chce pochlubit Báře, ta však odjela s Jirkou do Německa. Láďa s Petrem se

opijí, chlapec nechce jít domů, proto ho Petr nechá přespat u sebe. V noci Petr touží po Láďovi, využije toho, že spí, a tajně se ho dotýká. Chlapec se ale náhle probouzí a odchází pryč.

Petrovi je jasné, že vše pokazil. Nemůže se soustředit na práci, pospíchá za chlapcem, aby se mu omluvil. Ten s ním odmítá mluvit a posílá ho pryč. Nic nechápající matka se ptá, co se stalo. Petr se přiznává, že chlapce znásilnil. Marie Petra vyhodí, s celou situací se nedokáže smířit.

Když Marie vede na pastvu krávy, nachází na louce Petra, který se otrávil léky. Odveze ho k sobě domů a i vzdor synovým protestům se o něj postará. Láďa rozčileně odchází pryč. Odjíždí do Německa hledat Báru. Ta ale u Jirky není. Láďa se s Jirkovou pomocí vrací do Prahy, chce se tam přestěhovat, aby mohl být s Bárou. Ona o to ale už nestojí.

Na statku se zatím Marie sžívá s Petrem. Petr se snaží vykopat pro Marii studnu. Chce tím ze sebe smýt břímě viny. Přestane také učit ve škole. Oba se strachují o Láďu, pokoušejí se ho najít, ale marně. Petr se po váhání, co udělá se svým životem, vrací k učení, přiznává se ve vsi ke své orientaci a zůstává u Marie.

Po čase se na statek vrací Láďa. Zlobí se, že Petr bydlí s Marií, ta ho prosí, aby mu odpustil. I když se zdá, že to nedokáže, nakonec dochází mezi všemi třemi ke smíření.

2.4.2. Postava učitele ve filmu Venkovský učitel

Hlavní postavou filmu je Petr, který z pražského gymnázia odchází učit přírodopis do malé vesnické školy. Ředitelem je zprvu přijmut rozpačitě, nikdo si nedovede vysvětlit, proč se Petr rozhodl rozhodl zakotvit právě tam.

Petrovy učitelské kvality jsou nesporné. Snoubí se v něm inteligence, obrovské množství vědomostí a znalostí z oboru biologie s lidskostí, pokorou a pedagogickými dovednostmi.

Petr s dětmi hovoří rozumně, umí poutavě vyprávět, dokáže děti motivovat, ale i vysvětlit jim, proč je třeba dané učivo znát. K výuce používá netradiční pomůcky, třeba ulitu hlemýždě, kterou náhodně objevil.

Žáky nadchne pro mikroskopování, radí jim, aby nevzdávali své snažení, vede je nejen ke

vzdělanosti, ale ukazuje jim i vzor lidský. V hodinách hovoří spisovně, ale když je třeba dětem vysvětlit složitější záležitost, dokáže zvolit i velice vhodný slovník jim bližší. Děti dokáže i rozesmát.

Ve vesnici si ho váží nejen děti, u nichž si získal přirozenou autoritu, ale i dospělí, kterým ochotně pomáhá i radí.

Touží být čestný, když se po incidentu s Lád'ou vrací do školy, přiznává se ke své homosexualitě, i když ví, že by si tím mohl způsobit mnohé potíže. Jeho pedagogické dovednosti a lidskost jsou však pro ředitele školy vyšší hodnotou, proto ho rád přijímá zpět.

2.4.3. Citát z filmu Venkovský učitel

Ředitel: Poslouchejte, co vy tady vlastně děláte?

Učitel: Jak to myslíte?

Ředitel: Co já vám tady můžu nabídnout, co?

Učitel: Já nic nepotřebuju

Ředitel: Aha, held'te se, vy jste mladej, svobodnej, učil jste na gymnáziu v Praze, co tady

děláte? Já vám to řeknu. Vy jste udělal průšvih. Nic mně neříkejte. Jestli jste v průšvihů nebo po průšvihů, mě to nezajímá, ale jestli sem jdete opravdu z vlastního rozhodnutí, tak jste blázen, idealista a z hlediska praktické výuky tady jste k ničemu.

2.4.4. Jak se krotí krokodýli

Děti mají ve škole za úkol vyprávět o svém tatínkovi. Amálčin tatínek pracuje jako horský záchranář, který je většinu času mimo domov a rodinu navštěvuje jen několikrát do roka. Vítek Koudelka má dokonce dva tatínky a dvě maminky, kteří společně žijí v jednom bytě. Tam pořádají hudební setkání a divoké večírky s přáteli. Na Vítka nemají příliš mnoho času.

Třída se chystá na výlet do Tater, učitelka má potíže se sháněním zdravotnického dozoru, proto prosí rodiče, zda by se někdo z nich nemohl zúčastnit.

V noci se nečekaně vrací domů tatínek Rychman. Rodiče se rozhodnou Amálku odhlásit z připravovaného zájezdu, aby mohli společně odjet na chalupu za dědečkem, který se prý rozhodl oženit. Tatínek však ve škole zjišťuje, že třídní učitelku zná a zrušit výlet už není možné.

Do vesničky na svatbu přijíždí rodiče s Amálkou i starší syn Vašek, který by chtěl odjet do Afriky na vědeckou expedici, a prosí rodiče o dovolení. Maminka nesouhlasí, přeje si, aby radši dokončil vysokou školu.

Děda Josef ve skutečnosti svatbu nechystá. Naopak se snaží odolávat zahradnici Bobulové a Julče Mráčkové, které by ho obě chtěly za manžela. Julča však jeví o dědu zájem jen kvůli jeho pozemku, který chtějí odkoupit bohatí zahraniční investoři.

Na výtku Bobulové, že Josef už není nejmladší, se děda rozhodne odjet do Prahy a dokázat jí, jak se mýlí. Domlouvá se s vnukem Vaškem, že mu zajistí počítačový kurs. Ten vybere za učitelku profesorku Káju, které se děda začne dvořit.

Tatínek Luboš Rychman se rozhodne, že pojede se třídou na výlet jako zdravotní dozor a po třech dnech dorazí za maminkou na chalupu. Učitelka z nově nabytého dozoru není příliš nadšená. Před třemi roky s ním prožila románek a ještě se jí stýská. Zatímco rozrušená učitelka si stěžuje na nepořádek v horské chatě, Luboš oslňuje děti a vychovatelku Boženu neotřelými aktivitami a zábavnými hrami, které pro ně vymýšlí. Na rozdíl od nervózní učitelky si slečna vychovatelka dobrodružství užívá, ale při každém z

nich si způsobí nějaké zranění. Když si zlomí všechny končetiny, musí Luboš zůstat na horách, aby pomohl se starostí o děti.

Mezitím na něj ve vesničce čeká manželka Anna, baletka Národního divadla, která se zatím ujala trénování místního tanečního kroužku. Sbližuje se s Bobulovou, ta jí prozradí, že její zahradnictví zkrachuje, jestli děda Josef prodá svoji louku, a že má Josefa ráda. Anna se několikrát pokouší odjet do Prahy, ale místní ji vždy nějak zadrží.

Malý Koudelka pláče, že mu rodiče na výlet ještě neposlali žádný dopis. Luboš je mu velkou oporou, Vítek se rozhodne užít si výlet, ale hned následující den mu dopis z domova dorazí. Vítek radostně běží za pošťákem, cestou omylem shodí do bláta čerstvě vyprané oblečení, za což si vyslouží domácí vězení a nemůže s dětmi a milovaným Lubošem na výlet. Nešťastný Koudelka uteče z pokoje oknem a pokouší se dohonit skupinku, která vyrazila notnou chvíli před ním. Učitelka je vyděšená a vydává se ho hledat. Podaří se jí najít Luboše s dětmi, kteří Koudelku vyloví z divoké řeky, čímž mu zachrání život.

Děda se z Prahy vrací do vesničky, předává Anně dopisy od Amálky, ze kterých si maminka vydedukuje, že tatínek si začal s paní učitelkou, proto rodinu nepřijde ani přivítat na nádraží, když se vrací z výletu. Tatínek se na maminku těšil, ona se chce ale rozvést. Je přesvědčená, že manžel je jí nevěrný.

Vítek slaví narozeniny, chce rodičům vyprávět, jak se mu líbilo na výletě, ti se však zaobírají jen sami sebou a syna si nevšímají. Když Vítek onemocní, Koudelkovi nejsou doma, proto se o něj stará Anna. Anna je nešťastná, že musí opustit práci baletky. Navíc se dozvídá, že Vašek i navzdory jejímu přání odjel na expedici a že manžel odvezl Amálku pryč. Z přemýšlení nad svou situací ji vyruší syn Vašek, který si cestu rozmyslel, protože byl přesvědčený, že se rodiče hádají kvůli němu. Anna se Vaškovi svěří se svým podezřením na otcovu nevěru, ten jí vysvětlí, že tatínek mu pouze pomáhal matku zabavit, aby syn mohl absolvovat zkoušky potřebné k expedici. Anna má radost a i když je velmi špatná řidička, odveze Vaška na letiště do Vídně, aby mohl odcestovat.

Za dědou přijíždí profesorka Kája, schyluje se k podpisu prodeje louky. Bobulová se pomalu loučí s vidinou soužití s Josefem i s šancí uržet svoje zahradnictví. Děda však přichází s překvapením. Louku neprodal a Káju pozval jen proto, aby Bobulové zprovoznila počítač.

Vašek odlétá do Afriky, maminka se usmíruje s tatínkem, ten se rozhodl opustit práci v zahraničí a koupit dům v horách, kam se celá rodina odstěhuje. Sousedovic Vítek k nim

jezdí na návštěvy.

2.4.5. Postava učitele ve filmu Jak se krotí krokodýli

Učitelka Alice je svobodná třicátnice, bývalá profesionální sportovkyně, která musela opustit kariéru po úrazu kolene.

Láska k dětem je v ní zřetelně znát, ale zdá se být poznamenaná světem učitelů, ve kterém často vítězí byrokracie nad duchem, a vlastním zraněním, jež jí znemožnilo věnovat se dále

vrcholovému sportu. Dokud se vyučování odehrává ve třídě, je milá a příjemná, snad proto, že nehrozí žádné nebezpečí. V prostředí Vysokých Tater se v ní objevuje strach a začíná být úzkostlivá, někdy až přehnaně. Stará se hlavně o materiální pohodlí dětí. Jejím největším zájmem se stává, aby měly dostatek jídla a oblečení, což staví vysoko nad jejich potřebu si hrát, užívat a smát se.

Nedokáže opustit školní režim a systém, i když je na výletě. Dětem strhává body za neuklizené pokoje a vyžaduje stálý dozor na chodbách.

Převaha zdravotníka Luboše ji evidentně trápí, chtěla by být u dětí oblíbená, když ho děti

chválí, žárlí, ale stejná jako on být neumí. Vzhledem k tomu, že si je vědoma všech rizik, která na malé děti číhají, a svojí zodpovědnosti za ně, nedokáže se uvolnit a užít si výlet tak jako ostatní.

Místy učitelka působí mstivě, na malého Vítka je z nepochopitelného důvodu zasedlá, nechce ho vzít s sebou na výlet, jako důvod uvádí, že nemá ve třídě kamarády, protože je tam nový. Za umazané prádlo, které omylem shodil ze šňůry, mu udělí velmi přísný trest v podobě zákazu výletu, i když – jestli studovala vysokou školu – musela vědět, že takovéto postrestání je v dané chvíli zcela nesmyslné. Děti často oslovuje příjmením, což na prvním stupni nebývá příliš časté. To vyvolává dojem, že se snaží být odtaziť a nepřipouštět si děti moc k tělu. Děti si k ní nechodí pro obejmutí, když se jim stýská po rodičích.

Během celého filmu je však zjevné, že učitelce záleží na tom, aby byly děti spokojené, aby se jim nic nestalo. Není přímo zlá, je jenom až příliš svázaná tím, co se „musí“.

Svým zodpovědným a bezpečným přístupem však nezabrání tragédii a dvě děti se málem utopí.

2.4.6. Citát z filmu jak se krotí krokodýli

Učitelka: Tak to už přestává všechno. Děti nespi, kuchařka mi dá sůl do kafe a babka místo hlídání dětí čučí na televizi. Kdo má dozor na chodbě? Jakto, že nejste v posteli?

Děti: My se bojíme, u nás je upír.

Učitelka: O upírovi nechci slyšet ani slovo. Žádný strašidla nejsou.

Luboš: No to já bych s takovou jistotou netvrdil, paní učitelko.

Učitelka: Řekla jsem to jasně? Ode dneška je řádění konec!

Luboš: Poslyš, Alice, co se to s tebou stalo? Vždycky jsi byla taková prima holka a teď je z tebe ůča k pohledání. Ty bereš všechno moc vážně, promiň, ale ty jsi děsně ůzkoprsá.

Učitelka: Někdo na zemi nohama stát musí, ty děti jenom blbneš.

Luboš: Ale děti netoužej po obyčejný pravdě, děti toužej po zážitku.

Učitelka: Někdy ani nevím, proč jsem taková. Mám ze všeho strach. Aby se dětem něco nestalo, abych to všechno zvládla.

2.5. Učitel nutným a nudným zlem

Pravým opakem předchozí kapitoly je zobrazení učitele ve filmech Freonový duch, Motýlí čas, Parta za milión, Artuš, Merlin a Prehlíci, Kruh, Smradi a Únos domů. Zde pedagog vystupuje jako nenápaditý, nudný a neschopný zaujmout ani řešit problémy. Chování učitelů je v těchto snímcích bezdůvodně negativní. Dva vybrané tituly jsou podrobněji rozebrány v této kapitole.

2.5.1. Motýlí čas

Končí vyučování a ze školy vybíhají skupinky dětí. Domů jdou i Jenda s Lucií. Cestou domů potkají partu kluků, kteří hrají fotbal na plácku u rybníka. Jenda se k nim chce přidat, ale oni ho nechtějí přijmout, nepatří mezi “sídlišťáky”. Při honičce mu vysypou učení z tašky, při rvačce je Honza poraněn. Lucka mu chce pomáhat, ale kluci se Jendovi smějí a Lucku nazývají jeho nevěstou. I když se to Honzíkovi nelíbí, slíbí Lucii, že jí večer zkontroluje úkol z matematiky.

Jenda i Lucie bydlí ve vilové čtvrti. Chlapec zklamaně prohlédne prázdnou schránku a vtrhne do domu. Dědovi, který právě luxuje, si stěžuje, že už jedenáct dní nedostal od táty dopis. Děda mu vysvětlí, že táta jako lodní lékař může dopis odeslat až tehdy, když jsou v nějakém přístavu a že každý má své povinnosti. Když je táta na moři a maminka pracuje jako zubařka, musejí se o domácnost starat oni - a luxování Honzíkovi předá.

Honzík je smutný a rozladěný, stýská se mu po tátovi, s luxováním fixluje. Při pohledu z okna vidí parkující auto a mladého černocho s balíčkem v ruce, který se rozhlíží kolem. Přicházející maminka zve cizince dál a on vysvětlí, že se právě vrátil z Afriky a veze Honzíkovi dárky od otce. Jsou to kukly neobvyklých exotických motýlů. Když se o ně bude Honzík dobře starat, vylíhnou se mu. Kukly uloží Honza do pětilitrové zavařovačky mezi listy, jen jednu, tu nejneobvyklejší a největší, uloží zvlášť a soustředěně si ji prohlíží. Vyruší ho jen Lucka s matematickým úkolem, který mu posílá lanovkou - na provázcích napjatých mezi okny jejich pokojů.

Ve škole se Honza nedokáže soustředit, myslí jen na motýly. Hned po vyučování se vydá

za starým přírodovědcem profesorem Rencem. Ten je sice na pojízdném křesle, ale i nadále se zabývá časosběrným natáčením filmů o květinách. Honzíkovi poradí, že kukly potřebují klid a teplo.

Se zvoněním budíku Honzík vidí, že motýli se vylíhli. Mezi nimi je i malá motýlí princezna. Když přijde maminka do Honzíkova pokoje, princezna se promění v loutku. Mamince Honzík tvrdí, že je to Lucčina panenka, kterou tam zapomněla.

U pana profesora Rence ve staré přírodovědné encyklopedii najde Honzík obrázek s názvem NYMPHA LEPIDOPTERA, který je jeho motýlí princezně podobný. Pan profesor usoudí, že má Honzík vzácný dar, že má doma vílu. Krmit by ji měl pylem květin a zejména by o ni měl pečovat. Honzík nese kytku do svého pokoje, klíčovou dírkou sleduje okouzlující tance motýlů i malé víly. Když se ale Honzík chce přiblížit, použije víla obranná kouzla. Bojí se, protože lidé motýly zabíjejí a upevňují je na špendlíky. Honzík slíbí, že motýly odnese do botanické zahrady, kde budou moci žít a tančit svobodně. Prosí, aby víla zůstala s ním, že o ni bude pečovat, a vymyslí jí jméno Urugu. Ostatní motýly odnese do skleníku botanické zahrady.

Zvědavá Lucka se snaží zjistit, proč na ni kamarád Jenda už nemá čas. Za zamčenými dveřmi pokoje slyší hlasy, ale Jenda se vymluví, že se učí nahlas a že nemá čas.

Tajemná víla uspořádá pro Honzíka kouzelné představení, věci ožívají a proměňují se. Víla prozradí, že takové víly jako ona se zjevují jen jednomu člověku, tomu pak nosí štěstí. Na oplátku jí Honzík dá hrací strojek s otáčejícím se šaškem.

Když není Honzík doma, přijde Lucka na výzvědy. Pod záminkou, že si u Honzíka zapomněla sešit, hledá v jeho pokoji, co by mohlo být důvodem toho, že už na ni nemá čas. Nic nenajde, víla se schovala.

Jednoho večera najde chlapec Urugu jak se bezmocně tluče o sklo zavřeného okna ve snaze dostat se ven. Víla mu prozradí, že světlem měsíce v úplňku jsou víly neodolatelně přitahovány, nemohou se tomu bránit, a kdyby bylo okno otevřené, musela by za měsícem letět. Pro uklidnění zpívá chlapec víle moravskou písničku, kterou se naučil od svého otce. Ráno zaspí, Urugu mu svými kouzly pomůže uklidit, ale vyžebra na něm, aby ji vzal s sebou do školy. Tam víla neodolá a používá svá kouzla, promění matematické příklady na tabuli ve zvířátka, oživí výzdobu na stěnách, roztančí hračky ve skříní.

Paní ředitelka pozve maminku do ředitelny. Maminka se moc zlobí, za trest zabaví Honzíka žvýkačkami, uloží mu 3 dny domácího vězení a loutku-vílu "vrátí" Lucii.

Když Lucka vozí loutku pyšně v kočárku, Honzíkovi se podaří Urugu pomocí rybářského

prutu získat zpět. Aby mohl s Urugu zůstat doma, předstírá Honzík ráno angínu. Maminku obelstí a v pokojíčku pokračuje kouzlení.

Parta kluků jde pouštět modely letadel a nechťejí Honzu s sebou, ten si ale s Urugu vyrobí vlastní model a s ním se před partou vytahuje. Mrzí ho, že Lucka si hraje s kluky z party.

Urugu se snaží Honzíkovi udělat radost a tak v pokojíčku vykouzlí další divy: zvířátka, manéž, závodní dráhu. Honzík se na ni nevybíravě oboří.

Honzíkovi neporadí ani profesor Renc. Sedí na svém kolečkovém křesle uprostřed kvetoucího dvorku a vysvětlí Honzíkovi, že každý si své problémy musí vyřešit sám. Motýlí princezna je smutná, cítí se opuštěná a letí navštívit své kamarády motýly do botanické zahrady. Je svědkem toho, jak je zřízenec a další muž pochytili a zahubili. Sama stěží unikne. Honza ji najde plačící nad mrtvými motýly. Urugu pokryje těla svých přátel motýlů květinami a nechá je spálit v ohni kamen. Prosí Honzika, aby na ni byl hodný, že už nikoho jiného nemá.

Tatínek se vrací z ciziny. Večer se koná rodinná oslava, na kterou jsou pozváni i Lucka a její rodiče. Společnost si vypráví, prohlíží se dárky, zpívá se, hoduje a pije. Na Urugu nemá Honzík čas. Víla je v pokoji sama, opuštěná mezi květy, okno je otevřené. Na obloze se objevuje měsíc v úplňku. Když Honza vchází do pokoje, aby se podělil s Urugu o svou radost z návratu tatínka, vidí, jak vzlétá k měsíci. Vyběhne před dům, běží, ale už je pozdě.

Se svou bolestí se Honzík svěřuje profesorovi Rencovi. Ten mu vysvětluje, že takové věci se stávají a snaží se ho utěšit. Upozorňuje ho na Lucku, která čeká před domem. Honza a Lucka jdou spolu pouštět letadlo, které Honza vyrobil sám. Letadlo letí nad krajinou a Honzík slibuje své znovunalezené kamarádce, že až bude velký, udělá velké letadlo pro ně oba.

2.5.2. Postava učitele ve filmu Motýlí čas

Honzíkova učitelka se ve filmu objevuje pouze v epizodní roli. Je typickým příkladem autoritativního učitele, který vykládá nudným způsobem a sebemenší vzruch v hodině přísně trestá. Hovoří spisovně, používá zastaralé výrazy a děti oslovuje příjmením.

V hodině, která se zabývá množinami, se děti při výkladu nudí.

Při další hodině učitelka zadává dětem dva příklady jako písemnou práci. Zadává jim úlohu a zdůrazňuje, že důležitá bude i úprava sešitu. Dokud děti pracují tiše a ukázněně, neprochází mezi nimi, aby viděla, zda neudělají nějaké chyby, ze židle za katedrou ji zvedne až žákovo vyrušování. Když uvidí v jeho sešitě malůvku, předvede ji dětem způsobem, který žáka zesměšňuje a navíc ho přesadí do první lavice.

Nekázeň dětí řeší několikerým okřiknutím a následným odchodem pro ředitelku školy.

Učitelka působí jako slabý jedinec, nenápaditý, dogmativní pedagog bez výrazného vztahu k dětem. Vzhledem k tomu, že jí chybí hravost, nadhled a humor, není příliš oblíbenou. Nedokáže si sama poradit s úplně běžnou situací, kdy jsou děti neukázněné, touží najít viníka a trestat.

Ředitelka školy vystupuje v některých ohledech podobně, působí velmi přísně, respekt vzbuzuje tvrdým a přísným vystupováním, autoritu si vytváří vyvoláváním strachu. Oproti učitelce je schopnější řešit situace, na to, aby je vyřešila správně, však nebere ohled.

Po tom, co je učitelkou přivedena do neukázněné třídy, označí za viníka chlapce v první lavici, aniž by zjišťovala, zda rozruch opravdu způsobil, či jestli něco provedl. Chlapci

nedá jakoukoli možnost se vyjádřit nebo obhájit, ihned informuje rodiče.

Škola celkově v tomto filmu vyznívá jako nespravedlivá instituce, nezábavná, nucená aktivita, postrádající fantazii.

2.5.3. Citát z filmu Motýlí čas

Učitelka: No tak, děti! Kdo to ruší? Kdo to hlučí? Co je to za uličnictví? Kdo to tu tropí? Už toho mám dost! Tady bude absolutní klid! A kdo smazal tabuli? No to je vrchol! Já dojdu pro paní ředitelku!

Ředitelka: Hlavně se uklidněte, kolegyně, to je obyčejná dětská lumpárna, to spravíme.

2.5.4. Freonový duch

Hlasatel v televizi hovoří o tom, že planeta Země je ohrožena množstvím nadměrně produkováných freonových plynů, které působí oteplování planety a mají karcinogenní účinek na lidský organismus. Na starém opuštěném hřbitově z jednoho hrobu uniká v podobě záblesku duch.

Z města vyráží autobus plný dětí. Jsou to alergici, kteří jedou do léčebny. Děti v autobuse se pošťuchují. Marek náhle zahlédne nákladák bez řidiče. Jeho kamarádka Žaneta mu to nevěří.

Součástí léčebných procedur je pobyt v jeskyních, kde děti spí. Marka probudí volání jeho a Žanetina jména. Zpozoruje oranžové světýlko, které mluví. Světlo chce, aby vzbudil také Žanetu. Děti se trochu bojí, ale světýlko je uklidňuje, chce s nimi jen komunikovat. Hluk probudí učitelku. Děti jí povědí o oranžovém světle, ale ona žádné nevidí a zažene je do postele. Světýlko se však objevuje znovu a žádá děti, aby vyšly před jeskyni.

Venku je světýlko vede k obrovskému nákladáku přistavenému ke vstupu do jedné z rozshlého komplexu jeskyní, do něhož neviditelný jeřáb skládá bedny uložené na korbě nákladáku. Když je náklad složen, auto se samo zavře a bez řidiče odjede.

Děti nevěří svým očím. Oranžový duch je poučí, že v bednách jsou samé spreje, které si

sem ukládají freonové duchové, kteří se freonem ve sprejích žijí. Děti to chtějí rozhlásit, ale oranžové světýlko je žádá, aby o tom pomlčely.

Ráno v léčebně přestane téci voda z kohoutků, nejde elektrika, netopí kotel, dlaždičky se samy odlupují od zdi. Žaneta je přesvědčena, že to působí freonový duch. Když ředitel začne chystat náhradní program, vše se samo uvede zase do pořádku.

Dětem se představuje nová učitelka, je to psycholožka Dinděbová, afektovaná dáma, která přednáší dětem o psychologii nezáživnou a pro ně nesrozumitelnou formou. Když potom žádá děti, aby vyprávěly své sny, líčí Žaneta své noční zážitky s duchy. Marek se jí snaží přerušit, ale učitelka to stejně považuje za fantaskní sen.

Děti uslyší hudbu a zpěv oranžového ducha. Vydají se za hlasem a ocitnou se na malém zanedbaném nádraží. Uvnitř hraje na pianino starý pán oblečený do nádražácké uniformy z doby Rakouska-Uherska. Tvrdí, že poslední lístek do vlaku zde prodal v roce 1905. Dětem se představí jako Lorenc Leopold. Pak dětem předvede, jak se dokáže proměnit v oranžové světýlko. Také jim ukáže pianino, říká mu Věna, které dokáže samo hrát. On k tomu zazpívá píseň o Bety.

Děti se ho ptají, jak může světu pomoci, ale on to zatím nemá promyšleno. Je znepokojený, když mu děti řeknou, že viděly i modrá světýlka.

V jedné z podzemních jeskyní narazí děti na sklad beden plných nejrůznějších typů sprejů. Náhle se objeví modrý duch Hejtman a děti vidí, jak si stříká do úst ze spreje. Vzápětí je tu i Lorenc, který děti před zlým Hejtmanem zachrání. Také Lorenc je freonový duch a živí se ze sprejů, ale jak sám říká, je duchem omylem, protože nechce lidem škodit, ale pomoci. Duchové se bojí, aby se o nich lidé nedozvěděli, přestali by produkovat freony a oni by zanikli.

V televizi se hovoří o tom, že se záhadně ztrácejí kamiony se spreji, které jsou pak nalezeny prázdné na vzdáleném místě. Lorenc dokáže děti přenést v prostoru. Vezme je v noci na starý hřbitov, kde pozorují dva modré duchy Hejtmana a Prvního radního, jak vyvolají z hrobu Starostu.

Lorenc žil v letech 1835-1906, tihle tři byli jeho současníky a byli to pěkní šizuňci. Lorenc býval přednostou stanice a hudebním skladatelem, ale jako hudebník neměl valný úspěch, konkurovali mu jiní, například Smetana nebo Janáček.

Lorenc chce za každou cenu vykonat dobrý skutek. Žaneta najde na své postýlce kytičku vzácného kostelníčka voňavého. Řediteli řekne, že ji natrhala na hřbitově u kostela. Holohlavý ředitel bylinku okamžitě zabaví, protože podle pověsti odvar z kostelníčka

podporuje růst vlasů. Deset let už bylina nikde nebyla viděna, zahubily ji kyselé deště.

Lorenc vezme děti do vlaku o jednom otevřeném vagónu taženém starou krásnou lokomotivou Matyldou. Zpívají si přitom písničku Sádlo na chleba. Děti by rády viděly, jak to vypadalo za Lorencova života, a tak jim Leopold vykouzlí podobu nádražíčka ve stanici Květonice, jak kdysi vypadala, a také zavzpomíná na své dětství, kdy vodil kozu na pastvu na rozkvetlé louky lemující husté lesy.

Žaneta uteče za mladičkým Leopoldem na pastvu a Marek trochu žárlí. Pak se všichni vrátí do současnosti a vidí opuštěný kamion na kraji zničeného lesa. Sledují ředitele, který marně hledá řidiče, aby mu vynadal, a když ho nenajde, vypustí kamionu jedno kolo. Ředitel si Lorencovi a dětem stěžuje, že když tady budoval ozdravovnu, byla všude kolem krásná příroda. Dnes je tu měsíční krajina.

Lorenc plánuje, že napíše operu o současných dětech, a proto chce vzít Marka a Žanetu do města. Lokomotiva Matylda se rázem promění v krásné staré auto. Ve městě se však nedá dýchat. Lorenc se nediví, že děti mají nejrůznější alergie.

Mezitím ostatní děti najdou v jeskyni krabice se spreji a začnou se jimi postříkovat. Takovým plýtváním drahocenné potraviny rozzlobí modré freonové duchy, kteří je vykážou z jeskyně.

Marek se Žanetou dostanou od Lorence kouzelnou trubku, s jejíž pomocí se mohou přemísťovat a zároveň ho zavolat, když potřebují.

Děti s ředitelem na monitoru v léčebně pozorují Lorence, jak jde na lov zlých duchů. Přitom spatří psycholožku Dindělovou, která se s velkou taškou vypravila na krádež sprejů se svou oblíbenou vůní. Lorenc ji v jeskyni uvidí a původně si myslí, že se také živí spreji. Duchové chtějí psycholožku zahubit, ale Lorenc ji zachrání.

Duchové zapálí jeskyni s bednami sprejů, které začnou vybuchovat. Po dokončení zkázky si zalezou do sprejů, které zbyly, ke spánku.

Děti honem utíkají, aby sebraly spreje, v nichž spí zlí duchové, a když je ředitel nechce pustit, zamknou ho. Otvory ve sprejích s duchy zalepí žvýkačkou. Ředitel je však znovu dostihne. Ony se mu s pomocí kouzelné trubky ztratí a ocitnou se u Lorence na nádraží, kde je také psycholožka.

Děti s Lorencem sednou na Matyldu a jedou se spreji do krajiny Lorencova dětství, kde byl silný čistý vzduch. Po cestě je zastaví ředitel, kterého vezmou také s sebou. V krásné přírodě Leopoldova dětství spreje otevrou a freonové duchové ve vzduchu plném kyslíku zahynou. Tímto dobrým skutkem se Lorenc vykoupil. Ředitel objeví na louce mnoho

rostlinek kostelníčku voňavého.

V jeskyni proběhne dětská diskotéka. Lorenc zmizí. Děti ho hledají, ale on jim vzkáže, se vrátí, až tu zase budou louky plné květin a lesy plné stromů a všechno se změní k lepšímu.

2.5.5. Postava učitele ve filmu Freonový duch

Pedagogem filmu je psycholožka Dindělová, která v ozdravovně má vést děti ke kreativitě, již chce využívat při svých terapiích. Doktorce však chybí jakékoli ponětí o pedagogických a didaktických zásadách, proto jsou aktivity, které dětem nabízí, pro ně nudné a nezábavné. Psycholožka, která paradoxně přednáší o fantazii a prezentuje se jako odborník na toto téma, nenabízí dětem žádnou kreativní aktivitu. Naopak, přednáší jako na vysoké škole, děti nedokáže pozitivně motivovat, ani jim smysluplně vysvětlit důvod svého konání.

Ačkoli se pokouší do výuky zavádět moderní metody, jako třeba arteterapii, její postupy nejsou z pedagogického hlediska příliš efektivní.

Ač se při její práci s dětmi zdálo, že nemá žádné emoce, nadchnout se dokáže. Bohužel ne ve chvíli, kdy se věnuje svým žákům, ale když vycítí možnost získat zadarmo parfemované spreje. Ty velmi srdnatě krade z jeskyně.

Když se setká s freonovým duchem, chová se k němu striktně, a i když jí Lorenc přesvědčuje jasnými důkazy, odmítá nadpřirozeno a nepřipouští si jeho existenci.

K dětem se chová chladně, autoritativně, občas i s despektem. Oslovuje je příjmením.

2.5.6. Citát z filmu Freonový duch

Učitelka: Váš organismus je narušen, to sami víte. A víte i čím. Exhalace, stresy, chemizace potravin, nezdravý způsob života. To všechno je příčinou nejrůznějších poruch organismu, jako jsou třeba alergie či změny v oblasti psychiky. Přes psychiku jsem tu já.

Chlapec: S tou asi moc velká sranda nebude.

Učitelka: Neustálé apelování na rozvíjení především rozumových schopností v oblasti života dítěte má za následek nedostatečně rozvinutou fantazijní složku.

Dívka: To je přednáška, nebo co?

Učitelka: Přes fantazijní složku jsem tu také já.

2.6. Učitel v netradičním prostředí

Jak uvádí kapitola 1.7., po roce 1989 se čeští učitelé museli začít orientovat i v alternativních formách výuky a naučit se žáky vychovávat k multikulturnímu myšlení. Obraz učitele alternativní školy podává film Únos domů, tématu multikulturalismu se věnují snímky Smradi a Bastardi. Vzhledem k tomu, že film Bastardi je nejčastěji zmiňovaným filmem v teoretické části, jsou následující řádky věnovány právě jemu. Učitele alternativní školy přiblíží rozbor snímku Únos domů.

2.6.1. Únos domů

Malého Libora se po smrti jeho rodičů ujme teta a strýc. Příbuzní jsou podnikatelé, mají obrovskou spoustu peněz, které štědře dopřávají i Liborovi. Libor studuje v luxusní internátní škole, ze které ho občas osobní řidič odváží na návštěvu k tetě a strýci. Setkání s nimi však nebývají nikterak vřelá. Oba jsou totiž velmi pracovně vytíženi, na Libora nemají čas ani náladu.

Před svými třináctými narozeninami se chlapec chystá domů na oslavu, kterou pro něj náhradní rodiče připravují. Chlubí se spolužákům a těší se, až ze školy, kde si ho kamarádi často dobírají, alespoň na jeden víkend odjede. Oslava je však pro Libora velkým zklamáním. Teta se strýcem vystrojí sice pompézní hostinu, na kterou ale pozvou výhradně své obchodní partnery a známé. O Libora nikdo příliš nejeví zájem.

Po chladném rozloučení se Libor vrací zpět do školy. Cestou jeho řidič zastaví u benzínové pumpy, kde si Libor odskočí. Na toaletě ho však přepadnou dva muži a odvezou ho do opuštěného domu. Jsou to únoscí, kteří chtějí od jeho strýce získat výkupné.

Libor má strach a neví, co s ním bude dál. Šťastnou náhodou se mu podaří hned druhý den únoscům utéct, prchá hustým lesem, až doběhne k železniční trati, kde mu cizí pán poradí, kudy se dostane k telefonu. Pospíchá k malému domku, vstoupí dovnitř, volá, ale nikdo se neozývá. Na kuchyňské lince leží čerstvě upečená buchta. Vyhladovělý Libor se do ní zakousne a náhle si všimne zapnuté televize, ve které právě hovoří jeho teta. Vypráví o tom, že Libor jistě utekl, protože si nevážil její péče, a že jí ukradl drahocenný náramek. Libor nevěří vlastním uším a začíná mít strach. Najednou ho někdo udeří do hlavy a on ztratí vědomí.

Když se Libor probere, uvidí nad sebou chlapce a dívku, kteří ho praštili pánví, protože si mysleli, že je zloděj. Ptají se Libora, kdo je a jak se k nim dostal, ale ten se bojí přiznat svoje jméno. Má strach, že by se musel vrátit k tetě a čelit křivému obvinění z krádeže náramku. Děti si myslí, že Libor je Gusta – chlapec, který utekl z dětského domova a o kterém píší všechny noviny, protože se prý pokoušel několikrát o sebevraždu. Rozhodnou se ho chránit – ukryjí ho na půdě a nosí mu jídlo. Během povídání s nimi se Libor dozví, že

děti se jmenují Jituška a Filip, bydlí s Blankou Panenkovou a jejím manželem Erikem, kteří je adoptovali z dětského domova. V domě žije i vlastní dcera Blanky a Erika Marcela. Jednou Libor při potyčce s Filipem spadne z půdy a dětské tajemství je prozrazeno. Libor se musí vyléčit v nemocnici, kde ho také všichni považují za Gustu. Libor se zpočátku záměně brání, ale bojí se prozradit své pravé jméno. Začíná se mu s rodinou líbit a je mu jasné, že kdyby někdo zjistil jeho pravou totožnost, musel by se vrátit k tetě.

Libor se s Blankou, Erikem i dětmi velmi sblíží. Užívá si pocity, které dříve neznal – cítí kolem sebe lásku, ohleduplnost a vřelost. S dětmižívá krásné prázdninové okamžiky, rodiče mu dávají najevo, že o něj mají zájem a záleží jim na něm. Jednoho dne rodina Liborovi nabídne, zda by se nechtěl k nim nastěhovat navždy. Libor je nesmírně šťastný a souhlasí. Blanka s Erikem mu plní každé přání – pořídí mu vytouženého psa, tráví společně večery plné her a smíchu. Libor se ponořuje do nového světa, který doposud neznal.

Jednoho dne dorazí do domečku zpráva, že v nedalekém rybníce byl nalezen utonulý chlapec. Liborovi je jasné, že se jedná o Gustu, za kterého byl považován, a že idilická doba pro něj končí. Bojí se přiznat, bojí se odsouzení svých blízkých, a proto se rozhodne v noci z domečku uprchnout. Když odchází po kolejích a smutně se naposledy otáčí za maličkým domkem plným obrovského citu, dostihne ho Filip, který se zlobí, že ho chce Gustu opustit. Chlapci se poperou, potom Libor Filipovi všechno vysvětlí a slíbí mu, že druhý den celou situaci objasní i ostatním.

Navzdory jeho obavám nepřestanou mít Blanka a Erik Libora rádi. Nezmění se u nich vůbec nic. Teta a strýc se chlapce rádi zřeknou, proto může zůstat u své nové rodiny a konečně mu všichni začnou říkat pravým jménem.

2.6.2. Postava učitele ve filmu Únos domů

Ve filmu Únos domů jsou zobrazeni učitelé mezinárodní internátní školy. Škola je pravděpodobně považována za elitní, žáci nosí školní uniformy, ve třídě jsou zařazeny děti různých věkových skupin, nesedí ve školních lavicích, ale všichni vedle sebe a probírají společně s učitelem závažná filosofická a politická témata. Pro žáky je však obtížnost

probíraných témat neúměrná, v látce tápou a očividně nechápou, co učitel požaduje. Učitelé žáky nevedou k soudržnosti a přátelství, vzbuzují mezi nimi nevraživost, soutěživost a potřebu si navzájem ubližovat.

Žádný z učitelů neprojevuje emoce, děti evidentně nikdo nechápe, a i když zde pedagogové většině žáků suplují rodinu, nestarají se nad rámec svých povinností.

2.6.3. Citát z filmu Únos domů

Učitel: To máš pravdu, Dominiku, vrcholovému sportu se za totality dařilo dobře. Ale vraťme se k politice. Proč byl například prezident Havel ve vězení?

Napovídač: Ukrad koně.

Dominik: Ukrad koně.

Učitel: Koně? Jakého koně?

Napovídač: Huculskýho.

Dominik: Ruskýho.

2.6.4. Bastardi

V tělocvičně základní školy v Bojanově se volí Miss Roma. Mladou učitelku Janu po odchodu z budovy přepadnou v parku tři sedmáci Michal Dostál, Milan Hagar a Petr Daniš, znásilní ji a uškrtní.

Po půl roce sdělí vyšetřovatel Paleček bratrovi zavražděné učitelky Tomášovi Majerovi, že podezřelí jsou nezletilí, pročez nemůžou být potrestáni. Tomáš si tajně přečte jejich jména ve spisu, podá výpověď ve své škole a nastoupí do Bojanova.

V nové škole se setkává s ředitelem Halbichem a svými budoucími kolegy, k nimž patří nepoužitelný Halbichův budoucí švagr Horák, učitelky Vávrová, Lamrová a stará profesorka Rýznarová. Zjistí také, že značnou moc tu mají dvě uklízečky. Zdejší zástupkyně ředitele Ivana mu sdělí, že na této problémové škole se neučí, nýbrž hlídá, a brzy se Tomáš přesvědčí, že ani menší žáci si z pedagogů nic nedělají a sprostě jim nadávají. Hodně z nich pochází z vybydlené romské čtvrti.

Při hodině tělocviku Michal napadne učitele Válka a téměř ho ubije baseballovou pálkou. Pak zavolá otcí, místnímu bossovi. Ten ještě v sanitce vyhrožuje raněnému, že podřízne jeho syna. Do školy přijdou detektivové, aby vyšetřili brutální napadení tělocvikáře. Ivana se od policistů dozví, že Majer je bratrem zavražděné Jany. Situace však opět vyšumí, protože učitel se bojí vznést proti žákům trestní obvinění.

Majer si postupně získává přízeň dětí, organizuje sběr, připravuje s nimi divadlo. Žáci, které Tomáš před sběrem motivoval drobnými odměnami, vykradou poštu, aby mohli dát Zlaté stránky do sběru. Slabošský ředitel Halbich svede všechnu vinu na Tomáše a vynadá mu.

Zoufalý Tomáš požádá v kostele faráře, aby přišel za žáky a promluvil jim do duše. Michal ve třídě provokuje faráře a ten mu v rozčilení vyhrožuje Bohem. Žáci se však nebojí ničeho, ani Božího trestu. Jsou zvyklí ze všeho vyváznout bez trestu.

O několik dní později je na lavičce v parku nalezen Petr Daniš, který zemřel na následky čichání plynu z igelitového pytlíku. Následně umírá další žák z patry výtržníků. Hagar se oběsil na školním záchodku.

Michal se cítí ohrožený, protože se dozvídá, že Tomáš je bratrem učitelky, kterou společně s komplicí zavraždili. Podezírá učitele, že zabil jeho spolužáky a obává se o vlastní život.

Ve škole se situace začíná dramatizovat. Ředitel Halbich prodělá infarkt, vedení školy se ujímá mladá zástupkyně Ivana, která však záhy podléhá vážné chorobě.

Děti se postupně staví proti Michalovi. Věří, že škola je prokletá kvůli tomu, že zavraždil mladou učitelku. Michal se rozhodne učiteli vyhrožovat, ale omylem spadne ze schodů a také umírá.

Vyšetřování smrti tří žáků policisté pro nedostatek důkazů klasifikovali jako nešťastné náhody a Tomáš se v bojanovské škole ujímá místa ředitele.

2.6.5. Postava učitele ve filmu Bastardi

Film vychází ze školního prostředí, učitelů je zde proto několik. Učitelé jsou velmi různorodí, někdy je jejich zobrazení až extrémní.

Hlavní postavou je Tomáš Majer, který přichází učit do školy, v níž dříve pracovala jeho zesnulá sestra. Neutěšené poměry ve škole zvládá zpočátku s klidem. Je sice zaskočen vulgárním slovníkem dětí a jejich nekázní, ale neláme nad nimi hůl a jejich expresivní vyjadřování vtipně glosuje. Svými netradičními metodami, všudypřítomným klidem a přístupem k žákům si je postupně získává na svou stranu a oni, zprvu neradi, později s nadšením, shání papír do sběru, učí se vařit, věnují se běhu i jiným sportům, chodí na výlety a secvičují divadelní představení. Když se však k nekázní dětí přidají problémy s ředitelem a kolegy, vzpomínky na zavražděnou sestru a výhrůžky od otce Dostála, neudrží Tomáš nervy na uzdě dětem vynadá za umazaný ručník. Své osobní problémy zprvu na děti nepřenáší, jedná s nimi slušně a s respektem, i když se k němu často chovají nezdvořile a vulgárně, po čase se však jeho chování mění, dochází u něj ke zkratovému jednání způsobenému zklamáním z prostředí, ve kterém se pohybuje.

Když začnou umírat žáci, není mu to líto. Z idealistického učitele se stal emocionálně otupělý a smutný člověk, zklamaný nespravedlností, se kterou se setkává na každém rohu, vyčerpaný marným voláním po pravdě. Nakonec Majer získává místo ředitele celé školy.

Další klíčovou postavou je ředitel školy Halbich. Ten je ve všech ohledech neschopný. Své podřízené terorizuje zbytečnými a hloupými rozkazy a rozhodnutími. Se zaměstnanci nejedná narovinu, vytváří mezi nimi atmosféru napětí a nejistoty. Straní svému příbuznému, který ve škole také pracuje jako učitel.

Nemá příliš ponětí o věcech, které se ve škole dějí, zbavuje se zodpovědnosti, problémy, které ve škole vzniknou, většinou bagatelizuje nebo zastírá, zabývá se jimi pouze ve chvíli, kdy by mohlo být ohroženo jeho postavení. Pod kobereček zametá nejen krádeže, ale i sexuální obtěžování žáků ze strany učitele.

Velmi kontroverzním zobrazením učitele základního vzdělávání je učitel Horák. Ten na první pohled odpuzuje už svým zjevem, povahově také neodpovídá ideálu pedagoga. Neplní své povinnosti, k práci přistupuje laxně a neochotně. Hovoří vulgárně nejen před žáky, ale i s nimi. Dokonce má sexuální poměr s nezletilou žačkou osmé třídy. Černé svědomí ho však netrápí, myslí jen na svůj prospěch, který si zajišťuje pochlebováním řediteli.

Zobrazení učitele Horáka je velmi nadsazené. V žádném z ostatních filmů nefiguruje postava učitele, který by byl podobně zvrácený. Nabízí se zde otázka, zda je v realitě vůbec možné, aby takový pedagog působil na základní škole. Podobné pochybnosti o autentičnosti vyličených událostí prostupuje celý film.

2.6.6. Citát z filmu Bastardi

Majer: Ale já vím, kteří žáci to udělali.

Vyšetřovatel: To já tuším, že vy to víte.

Majer: Proč je teda nezavřete?

Vyšetřovatel: Nikdo jim nic nedokázal. A u mladistvých je to ještě horší.

Majer: Takže to, co oni dělají, že zmlátí učitele, nic?

Vyšetřovatel: Oni vás zničí, rozumíte, zničí vás. Vy je nezměníte, oni změní vás.

Majer: A jak mě můžou změnit?

Vyšetřovatel: Změní.

2.7. Postava učitele v televizní tvorbě po roce 1989

Zobrazení postavy učitele v televizní tvorbě se od filmové odlišuje mimo jiné i různorodostí žánrů. Učitel se objevuje v hlavní roli psychologického dramatu, několikrát figuruje dokonce jako stěžejní postava hororového žánru. Vyjma tradičního zobrazení učitele v seriálech rodinného typu nebo titulech určených dětem proniká postava učitele i do prostších útvarů, jako je například sitcom. V následující kapitole jsou uvedeny některé televizní žánry a tituly, které představují porevolučního učitele a do příslušné kategorie spadají. O oblíbenosti postavy učitele v televizní tvorbě svědčí i fakt, že se na televizní obrazovky chystá seriál Sborovna, vycházející z prostředí základní školy.

2.7.1. Horror

Narozdíl od filmových zpracování dostává v televizní tvorbě učitel prostor i v žánru hororovém. V krátké povídce Doktor Domián z cyklu příběhů Draculův švagr se objevuje mladý nadějný pedagog, který odjíždí do zapadlé horské vesničky, protože pociťuje potřebu vzdělávat a směřovat žáky nezkažené městem a konzumní společností. Jeho urputná touha v práci vytrvat za každou cenu nakonec vede až k učitelově smrti.

Dalším zobrazením pedagoga – tentokrát jako nositele zla – je učitel Wolf, který se v dětském hororovém seriálu Přízraky mezi námi proměňuje ve vlka a snaží se zneškodnit žáky, kteří jeho tajemství tuší. V tomto seriálu je učitel prezentován jako nebezpečná zlá

postava. Poprvé učitel neškodí svým špatným pedagogickým působením, ale ohrožuje děti přímo na životě.

2.7.2. Rodinné

Pořady určené stejnou měrou dětem i dospělým jsou v současné televizní tvorbě žánrem nejčastějším. Ze školního prostředí vycházejí seriály Horákovi a To jsem z toho jelen.

Učitel dějepisu v seriálu To jsem z toho jelen je mezi svými žáky oblíben a disponuje přirozenou autoritou zapříčiněnou neobvyklým smyslem pro humor a mnohými znalostmi ze svého oboru. Podobně jako pedagogové ve filmu Výchova dívek v Čechách a Nestyda se však potýká s věčným problémem učitelského povolání a to nedostatkem peněz, které za vykonávanou práci dostává. V zoufalé finanční situaci hledá možnost, jak by mohl rodinný rozpočet vylepšit. Po neúspěchu s podomním prodáváním a provozováním automatů se učitel Jelen ještě více zadluží. Rodinnou situaci vyřeší odchod učitele ze školy a založení cukrárny. Seriál poukazuje na smutnou skutečnost, že muž – učitel nemůže v současné ekonomické situaci přežít a uživit rodinu.

2.7.3. Psychologický

Postava učitele se objevuje i ve vážnějších žánrech. Hlavní postavy psychologických titulů Jiná láska a Smrt pedofila jsou učitelé s menšinovou sexuální orientací. Oba tituly podobně jako film Venkovský učitel představují homosexuálně orientovaného pedagoga.

Hrdinkou dílu Jiná láska z minisérie Soukromé pasti je učitelka základního vzdělávání, která se zamiluje do své kolegyně. Obě ženy jsou nuceny radikálně změnit svůj život a zároveň čelit nedůvěře a podezírání ze strany kolegů i rodičů.

V televizním filmu Smrt pedofila je hlavní postavou pro změnu muž – mladý homosexuální učitel, který se zamiluje do svého žáka. Milostný román se zdá učiteli idylický, ale jen do chvíle, než ho začne chlapec vydírat. Učitel je následně uvězněn a ve vězení zavražděn.

2.7.4. Sitcom

Jednoznačně nejnepříjemnější zobrazení učitele se objevuje v televizním sitcomu Helena. Mladá učitelka dějepisu si bezdůvodně stěžuje na svou žačku a její rodiče podezírá, že se o dítě špatně starají. Nakonec nad hloupou učitelkou matka zvítězí důmyslnými argumenty. Po jakékoli učitelčině větě je do sitcomu vložen smích ze záznamu, který má ještě více postavu učitelky zesměšnit.

2.7.5. Soap opera

Do žánru nekonečného seriálu lze zařadit několikasetdílnou epopej ze života obyčejných lidí nazvanou Ulice. Učitelů se zde objevuje hned několik, většinou mají nepřirozené vzezření i mluvu a řeší nepravděpodobná témata. Učitel je zde většinou zobrazen jako odosobněná, přehnaně vážná a seriózní figura hovořící i mimo školní prostředí výhradně spisovně bez emocí a smyslu pro humor.

2.7.6. Pohádka

Postava učitele pronikla i do některých hraných českých pohádek. Vyučováním nadpřirozených bytostí se zabývá pohádka Škola ve mlejně. Učitelé zde vzdělávají vodníky a rusalky.

V pohádce Lotrando a Zubejda se Lotrando stane učitelem, který vzdělává děti způsobem, jež je velmi podobný stylu první republiky. Prvek pedagoga se zde objevuje i v klášteře, kde se Lotrando učí dobrým mravům, což mu paradoxně zkomplikuje profesní dráhu loupežníka.

2.7.7. Animovaný

Animované filmy bývají zpravidla určené dětem, proto se v nich logicky vyskytuje svět dětem nejbližší, do kterého patří samozřejmě i škola. Porevoluční školu představuje večerníček Třída jako řemen, ve kterém své žáky v čele s neposedným Sluníčkem vzdělává učitel Pražma.

2.7.8. Televizní zábavné pořady

Postava učitele se stala vděčným námětem humorných scének v televizních kabaretech. Ve svém pořadu Skečbar Zdeněk Izer prezentuje scénku ze školní sborovny, v níž se scházejí vyděšení učitelé. Bojí se žáků, kteří pijí alkohol, kouří a učitele šikanují. Učitelé si uklidňují nervy spoustou léků a stěžují si na opětovné snížení platu.

V improvizovaném pořadu Ruská ruleta se Oldřich Kaiser a Jiří Lábus nechali školním prostředím inspirovat hned několikrát. Ve scénce Žák se setkáváme s milým, trpělivým a laskavým učitelem první třídy, scénka Učitelka ruštiny zkouší slovíčka čerpá humor z porevoluční snahy přejít z učení ruského jazyka na angličtinu.

3. Diskuze a závěr

3.1. Diskuze

Během vyhledávání informací potřebných k napsání diplomové práce jsem měla na mysli jedinou otázku: Je zobrazení pedagoga v českém filmu reálné? Trápilo mě, že jsem na otázku nedokázala jednoznačně odpovědět ano nebo ne. Při váhání nad správnou odpovědí jsem však zjistila, že se ptám špatně. Otázku je třeba si položit úplně jinak: Snaží se český film prezentovat učitele reálné? Ve většině porevolučních filmů tomu tak není. Filmaři totiž nesledují osud učitele, nepátrají po pohnutkách, které ho vedou k jeho chování, nesnaží se mu porozumět. Učitel ve většině filmů slouží pouze jako nástroj k vykonání nějaké akce, bez ohledu na to, čím je motivována. Z pohledu kvantitativního tedy český film postavu učitele věrně nezobrazuje, nemá k tomu důvod.

Kvalitativní výzkum by však přinesl odpověď zcela opačnou. Filmů, ve kterých je učitel představen detailněji, je méně. Povaha učitele je v nich však zobrazena velmi citlivě a do velké míry i realisticky a věrně. V tomto případě by odpovědí na otázku, zda je filmová postava učitele podobna svému reálnému předobrazu, kladná.

3.2. Závěr

Na základě analyzování porevolučních filmových děl jsem zjistila, že povolání učitele je společně s povoláním lékaře a policisty jedním z nejzobrazovanějších. Nejzásadnějším objevem pro mě bylo, že náhled na učitele v českých filmech se během uplynulých třiaadvaceti let podstatně změnil. Zatímco v devadesátých letech byli učitelé nahlíženi většinou negativně a převládal v nich tradičně vžitý náhled na učitele jako na nutné zlo spojené s nepříjemnou institucí školy, v poslední pětiletce je naopak pedagog zobrazován veskrze pozitivně. Nejnovější filmy citlivě otevírají různá témata a představují učitele jako lidskou a emocionální bytost.

Postava učitele se velmi často objevuje ve filmech určených dětem. Chtějí-li filmaři dětem nabídnout svět, který je jim nejbližší, prezentují v něm prostředí jim důvěrně známé z každodenního života, a to je samozřejmě i škola. Ve filmech určených dětským divákům je žák často nucen s učitelem bojovat, ale vítězí díky své fantazii a vynalézavosti. Učitelé mají sice nad žáky moc, prohrávají však z hlediska duchovního.

Během shromažďování informací jsem získala i mnoho těch, které jsem v práci nakonec nepoužila. Stačily by na další diplomovou práci, která by se mohla zabývat třeba pedagogy působícími na středních školách. Nabyté vědomosti pozitivně ovlivnily i můj osobní život. Zatím jsem ještě nikdy neprohrála v deskové hře České filmy a navíc mě mí kolegové ze zámku Hrubý Rohozec vybrali jako svého zástupce v soutěžním pořadu Videostop, na základě čehož jsem získala gramofon.

Seznam použité literatury:

Čulík, J. Jací jsme/ Česká společnost v hraném filmu devadesátých a nultých let. Brno: Host 2007.

Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál 2008.

Průcha, J., (ed.). Pedagogická encyklopedie. Praha: Portál 2009.

Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J. Pedagogický slovník. Praha: Portál 2003.

Průcha, J. Moderní pedagogika. Praha: Portál 1997.

Průcha, J. Multikulturní výchova. Praha: Triton 2011.

Průcha, J. Učitel. Současné poznatky o profesi. Praha: Portál 2002.

Sitná, D. Metody aktivního vyučování. Praha: Portál 2009.

Spilková, V. Reflexe změn ve vzdělávání učitelů primárních škol po roce 1989. České Budějovice: Jihočeská univerzita 2005.

<http://www.czso.cz>

<http://www.wikipedia.org>

<http://www.youtube.com>

<http://www.ulozto.cz>

<http://www.msmt.cz>

Filmová databáze Národního filmového archivu

Tématické fotografie pro podtržení obsahu jednotlivých kapitol.